

Rebeka Mesarić Žabčić
Rebeka.Mesaric@imin.hr

Marina Perić
Marina.Peric@imin.hr

Institut za migracije i narodnosti
Zagreb

UDK 314.743(83=163.42)
314.743(944=163.42)

Prethodno priopćenje
Primljeno: 29.03.2006.
Prihvaćeno: 19.06.2006.

Redefiniranje etničkog identiteta

Primjeri hrvatskih etničkih zajednica u Čileu i New South Walesu

U radu se analizira etnički identitet na primjeru hrvatskih etničkih zajednica u prekomorskim zemljama, Čileu i Australiji, u razdoblju od početka Domovinskog rata i međunarodnog priznanja Republike Hrvatske do danas. Predmet je istraživanja hrvatska iseljenička zajednica s različitim društvenim aktivnostima unutar hrvatskih društava. Ciljevi su rada istražiti u kojoj je mjeri i na kojoj razini etnički identitet prepoznatljiv u hrvatskim etničkim zajednicama u dvije istraživane države, te istodobno utvrditi njihove sličnosti ili razlike. Istraživanje se temelji na dostupnoj literaturi, dosadašnjim istraživanjima, analizi novinskih članaka i podacima o hrvatskim iseljeničkim zajednicama prikupljenim putem interneta te u razgovorima s članovima, predstavnicima pojedinih društava koja djeluju unutar hrvatskih etničkih zajednica u odabranim državama.

Ključne riječi: emigracija, etnički identitet, hrvatski iseljenici, hrvatske udruge, hrvatska zajednica, multikulturalizam

Uvod

I seljavanje Hrvata u prekomorske zemlje započelo je sredinom 19. stoljeća, a nastavilo u 20. stoljeću. Iako, povi-

jesno gledano, možemo izdvojiti četiri velika vala iseljavanja,¹ u ovom ćemo se radu najvećim dijelom osvrnuti na posljednji, tj. na razdoblje iseljavanja tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća do danas na dva kontinenta, u australsku državu New South Wales (NSW) i Čile. Glavni je cilj i svrha ovog rada istražiti u kojoj je mjeri i na kojoj razini etnički identitet prepoznatljiv u hrvatskim etničkim zajednicama u Čileu i NSW-u te postoje li sličnosti i različitosti s obzirom na aktivnosti postojećih hrvatskih društava. Iseljavanje u prekomorske zemlje događalo se pod izravnim ili posrednim pritiskom nepovoljnih gospodarskih i političkih uvjeta u matičnoj domovini, a iseljenički valovi bili su usmjereni prema politički stabilnijem i gospodarski razvijenijem svijetu.

Vrlo je teško odrediti što utječe na odluku svakog pojedinca o odlasku iz rodnog kraja, te koji su uzroci iseljavanja presudni u trenutku samog odlaska. U većini teorija o migracijama javljaju se brojni čimbenici koji uzrokuju migracije, a uglavnom se mogu svesti na dvije glavne skupine. To su privlačni (*pull*) i potisni (*push*) čimbenici. Između prostora u kojem prevladavaju jedni i drugi čimbenici dolazi do migracije stanovništva. Potisni su čimbenici gospodarsko-društvene (velika gospodarska kriza, nemogućnost prehranjivanja obitelji, kriza vinogradarstva, kriza brodarstva, viškovi radne snage u poljodjelstvu, nemogućnosti grada i okolice da zaposli višak poljoprivrednog stanovništva, opća nerazvijenost, mala ponuda radnih mjesta u mjestu prebivališta, nezadovoljavajući lokalno-socijalni uvjeti itd.), ali i političke naravi (neprihvatljiva politička situacija u matičnoj domovini, djelovanje KPJ-a i komunistička vladavina u bivšoj državi, jugoslavenstvo, relativno česta ratna zbivanja, dva svjetska rata, politička kriza kasnog komunizma i Domovinski rat). Privlačni su čimbenici za odlazak hrvatskih iseljenika u Australiju i Čile osiguran posao na plantažama šećerne trske, u preradi duhana, u vinogradima, u rudnicima salitre te, u kasnijim razdobljima iseljavanja, u građevinskoj industriji, ugostiteljstvu, trgovini, informatici i transportnoj industriji. Dakle, može se zaključiti kako su uzroci zbog kojih je stanovništvo iseljavalo tijekom četiri velika vala iseljavanja najvećim dijelom gospodarsko-društvene i političke naravi. Posljedice prekomorskih migracija odražavaju se u zemlji (prostoru) emigracije, imigracije i na migrantu, tj. migrantima kao grupi. Zemlja podrijetla emigracijom uglavnom gubi najvitalniji dio stanovništva, a postupno dolazi i do promjena gotovo svih struktura stanovništva koje se dugoročno odražavaju na prostoru pojedinih regija, zemalja i obrnuto, dok migrant (iseljenik) na osobnoj razini prolazi kroz razna iskustva kako bi zadovoljio svoje želje, ciljeve, potrebe i očekivanja.

¹ Prvi val: od 1880-ih godina do Prvoga svjetskog rata – iseljavanje u prekomorske zemlje, uzrokovano vezom politike i gospodarstva; drugi val: nakon Drugoga svjetskog rata – iseljavanje uzrokovano nedovoljnom razvijenošću i siromaštvom zemlje te komunističkom vladavinom u bivšoj državi; treći val: 1960-ih i 1970-ih godina – iseljavanje započeto liberalizacijom državne politike prema odlasku na tzv. privremeni rad u inozemstvo u zapadnoeuropske zemlje, ekonomske je naravi, a uzrokovano lošim stanjem tržišta rada u Hrvatskoj i potražnjom na tržištu rada u zapadnoeuropskim zemljama; četvrti val: od 1990-ih godina – prisilno iseljavanje određenog broja Hrvata s većeg dijela teritorija Republike Hrvatske i BiH-a uzrokovano velikosrpskome agresijom (Akrap, 2003; Čizmić; Živić, 2005).

Razdoblja iseljavanja u Čile od 19. stoljeća do danas

Iseljavanje Hrvata u zemlje Južne Amerike bilježi se već sredinom 19. stoljeća, iako su to bila pojedinačna iseljavanja, uglavnom mornara i pomoraca. Posljednja dva desetljeća 19. stoljeća obilježile su masovne migracije Hrvata u Sjevernu i Južnu Ameriku, pa tako i u Čile, i to iz Austrijske pokrajine Dalmacije, poglavito dalmatinskih otoka. U Čile je najviše iselilo Hrvata s otoka Brača, Hvara te dubrovačkog i omiškog kraja. Procjenjuje se (Mataić, 1998; Antić, 2003) da je u Čile gotovo 80-90 posto iseljenika došlo s otoka Brača.

Hrvati su naselili jug (pokrajina Magallanes) i sjever (Antofagasta i Tarapaca) Čilea. Živjeli su u tzv. kolonijama koje su se razlikovale po veličini, od nekoliko desetaka do nekoliko tisuća iseljenika.

U pokrajinu Magallanes došli su sedamdesetih, a u većem broju devedesetih godina 19. stoljeća. Ovaj kraj naseljavali su zbog nalazišta zlata koja su otkrivena 1869. u rječici Rio de la Minas koja protječe kroz sam Punta Arenas u kojem je osnovana prva hrvatska iseljenička kolonija.

Druga hrvatska iseljenička kolonija osnovana je u mjestu Porvenir na otoku Ognjena zemlja (Tierra del Fuego). Otok su hrvatski iseljenici naselili sedamdesetih godina 19. stoljeća, živeći raštrkano i radeći u malim skupinama kao kopači zlata.

Ognjenu zemlju hrvatski su doseljenici u većem broju naseljavali sredinom osamdesetih godina 19. stoljeća. Njihov dolazak vezan je uza zlatnu groznicu, ali i djelatnost Juliusa Poppera na tom polju.² Prestankom zlatne groznice, postupno su se usmjerili na druge djelatnosti ili su napustili otok. Oni koji su ostali, prihvatili su se stočarstva.

U kasnijim razdobljima, industrija salitre privukla je veći broj iseljenika u žarke predjele na sjeveru Čilea, u Iquique u pokrajini Tarapaca i Antofagastu u pokrajini Antofagasta. Hrvatski iseljenici stizali su do Antofagaste uglavnom ploveći kroz Magellanov tjesnac ili do Buenos Airesa i potom kopnenim putem preko Anda.

Hrvatske kolonije na ovim prostorima postupno su rasle uslijed vađenja i prerade salitre gdje su Hrvati odigrali pionirsku ulogu, među prvima eksploatirajući salitru. Oni su sudjelovali u svim poslovima vezanim za salitru: bili su vlasnici tvornica, fizički radnici i službenici. Najviše je Hrvata na sjeveru Čilea živjelo u pokrajini Antofagasta, a u istoimenom gradu bila je naša najorganiziranija kolonija.

U početku su se gotovo svi bavili trgovinom. Nakon trgovine, upuštali su se i u druge poslove, pa su mnogi ulagali imetak u proizvodnju salitre te rudokope sumpora i kristalizirane soli.

² J. Popper, Rumunjski židovskog podrijetla, dolazi na Ognjenu zemlju 1886. obavljajući geografska istraživanja, a usput se bavi i nalazištima zlata. Osniva u Buenos Airesu društvo za iskorištavanje zlatnih nalazišta, a potom uspostavlja bazu na Ognjenoj zemlji. U prvoj skupini Hrvata koje je Popper 1887. doveo iz Buenos Airesa na Ognjenu zemlju bio je Matija Mihalić, rođen 1864. u Pučišću na Braču (Antić, 1991: 273).

Manji broj iseljenika naselio se krajem 19. i početkom 20. stoljeća u gradovima Calama, Tocopilla i Chanaral. Uglavnom su se bavili trgovinom.

U srednjem dijelu Čilea naselio se manji broj Hrvata, i to u Valparaiso i Santiago.

Drugo značajno razdoblje iseljavanja bilježi se nakon Prvoga svjetskog rata kada je SAD uveo tzv. useljeničke kvote pa se iseljavanje pojačano usmjerilo prema zemljama Južne Amerike (Argentini, Brazilu, Čileu). Naime, 1921. SAD je uveo restriktivni zakon o imigraciji koji je za svaku zemlju dopuštao imigracijsku kvotu u visini od 3 posto zatečenog stanovništva zemlje (prema popisu stanovništva iz 1910.) u SAD. Zakon je drastično pooštren 1924. godine kada se imigracijska kvota spustila na 2 posto (prema popisu stanovništva iz 1890.).

Potkraj dvadesetih godina 20. stoljeća osnovale su se nove kolonije hrvatskih iseljenika u gradovima Santiago, Concpcion, La Serena, Ovalle, Vina del Mar, Valdivia. Riječ je o reemigracijama hrvatskih iseljenika unutar Čilea koje su nastale kao posljedica političke centralizacije vlasti, gospodarstva i visokog školstva u glavnom gradu Santiagu, te uslijed zatvaranja tvornica salitre nakon otkrića umjetnog gnojiva (mnogi hrvatski iseljenici ostali su bez posla, a hrvatski gospodarstvenici bili su prisiljeni zatvoriti svoje tvornice).

Do Drugoga svjetskog rata prestalo je značajnije iseljavanje Hrvata u Čile.

Osim ekonomskog iseljavanja, koje je obilježilo ova dva razdoblja, bilo je i političkih iseljavanja, uglavnom u Argentinu, ali je nešto manji broj Hrvata, tzv. političkih emigranata, došao i u Čile nakon Drugoga svjetskog rata. Danas još uvijek postoje hrvatske etničke kolonije u Čileu, a najveće su u Punta Arenasu, Porveniru, Iquiqueu, Antofagasti i Santiagu.

Prema procjenama čileanskog Ministarstva vanjskih poslova, danas u Čileu ima oko 150.000 Čileanaca hrvatskog podrijetla što ukupno čini 1,5 posto čileanske populacije. Neznatan je broj Hrvata u Čileu koji su rođeni u Hrvatskoj, tj prvog iseljeničkog naraštaja. Danas se uglavnom za Hrvate u Čileu koristi naziv "čileanski Hrvati", pa se tim nazivom obilježava posebna etnička kategorija Čileanaca hrvatskog podrijetla.

Razdoblja iseljavanja u New South Wales od 19. stoljeća do danas

Pretpostavlja se kako su prvi Hrvati stigli u NSW oko 1800. godine, iako ima indikacija o njihovom dolasku i prije spomenute godine. Bili su to mahom mornari iz obalnih krajeva Hrvatske koji su radili na brodovima brojnih stranih država. Ime A. Cumberbitcha, kao slobodnog doseljenika, nalazi se na popisu pučanstva u NSW-u od 1800. do 1802. (Tkalčević, 1999). Drugi izvor govori kako su prvi hrvatski doseljenici došli u naselje Broken Hill u NSW-u prije 1880. godine (Tkalčević, 1999). Holjovac

(Holjevac, 1968) navodi da su prvi hrvatski doseljenici u NSW bili Zubrinčić i Poldrugo. Marin Alagich (Alagich, 1988) ističe da je 1890. godine u NSW-u živjelo 150-ak Hrvata te da su se naselili u naselju Broken Hill. Među prvima su otvorili vinarije, kooperative u otkupu mlijeka, bavili se uzgojem povrća i ribolovom. Prvim većim iseljeničkim valom smatra se razdoblje od 1890. do 1918. godine kada je povećana skupina Hrvata iz Račišća na otoku Korčuli stigla u zapadni dio Australije. Uzrok tog iseljeničkog vala bila je filoksera koja je poharala dalmatinske vinograde i "otjerala" mnoge vinogradare u emigraciju (Colic-Peisker, 2005).

Značajniji val emigracije prema NSW-u zbio se između 1918. i 1945. godine. Naime, završetkom Prvoga svjetskog rata zbog političkih promjena i teške gospodarske situacije u matičnoj zemlji dolazi do intenzivnije hrvatske lančane migracije prema Australiji. Doseljavaju Hrvati iz svih dijelova Dalmacije, Hercegovine, Like, Korduna, Banovine i Slavonije. Naraštaj hrvatskih doseljenika pristigao u razdoblju od 1918. do 1930-ih godina bavila se ribarstvom, vinogradarstvom, voćarstvom te radila u kamenolomima i u graditeljstvu. Velika ekonomska kriza 1930-ih godina zaustavila je useljavanje Hrvata u Australiju, ali se ono nastavilo u velikom broju nakon Drugoga svjetskog rata (Colic-Peisker, 2005). U razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata u Australiju su stigla tri velika hrvatska useljenička vala. Najraniji veći val započeo je 1948. godine kada su mnogi Hrvati koji su se borili u Drugome svjetskom ratu u službi NDH iseljavali prema Australiji iz izbjegličkih logora u Austriji, Italiji i Njemačkoj. Radi se o tzv. *Displaced Persons* (DPs), mnogim Hrvatima koji su zbog vlastita (antikomunističkog) političkog usmjerenja bili političke izbjeglice u europskim zarobljeničkim logorima prije nego što su se ukrkali na brod za Australiju (Colic-Peisker, 2005). Iako je većina Hrvata imala visoko obrazovanje, njihove kvalifikacije nisu bile priznate u Australiji te su mnogi liječnici i ostali stručnjaci počeli svoj australski život kao fizički radnici, a žene kao kućne pomoćnice. Iako su izgubili osobni profesionalni status zbog sudbine koja ih je snašla u "novoj domovini", moralno su ostali snažni te pokreću borbu za očuvanje hrvatskog identiteta, osnivajući udruženja i etničke klubove. To je bio val hrvatske antikomunističke emigracije prema Australiji, ali i prema drugim zemljama koje su primale političke izbjeglice (Radica, 1992; Rojnica, 1994; Colic-Peisker, 2005). Ilija Šutalo (Šutalo, 2004) dijeli ih detaljnije, u pet kategorija: ekonomski imigranti, politički imigranti, nezadovoljni pojedinci, obiteljsko sjedinjenje i izbjeglice. Podrijetlom su iz Dalmacije, Bosne i Hercegovine, Srijema, Like, Bačke, Boke kotorske i istočne Slavonije.

Sljedeći val Hrvata prema NSW-u i drugim dijelovima Australije trajao je od 1954. do 1960. godine, kada naraštaj mladih Hrvata koji, iako nisu sudjelovali u oružanim sukobima u Drugome svjetskom ratu, odlučuju napustiti Hrvatsku radije nego graditi budućnost u komunističkom režimu "kod kuće". To je val ekonomske emigracije kada je Australija primala i zapošljavala zdrave i snažne mlade ljude za industrijske poslove (Colic-Peisker, 2005). Najveći je val Hrvata u NSW stigao između 1960. i 1973. godine. Većim su dijelom iz Dalmacije, Dalmatinske zagore, ali i iz drugih ruralnih te urbanih područja Hrvatske. I to je bio val ekonomske emigracije, tzv. "dio masovnog uvoza" radne snage u Australiju iz južne Europe. Colic-Peisker (Colic-

Peisker, 2005) ističe kako bi obično prvo stigli muškarci uz potporu ranije pristiglog rođaka (lančana migracija), a nakon nekoliko godina njihove zaručnice, supruge ili obitelji. Uglavnom su se naseljavali blizu svojih sunarodnjaka i često su radili u istim poduzećima, što im je osiguravalo jezičnu, emocionalnu i praktičnu potporu. Ova skupina hrvatskih doseljenika danas je većinom u mirovini, ali još uvijek brojčano najveća te dominira hrvatskim klubovima i udruženjima, gdje se vikendom igraju boće, karte, poslužuje hrvatska domaća hrana i pjevaju pjesme hrvatskih zabavnih izvođača. Razdoblje od 1973. do 1990-ih godina može se okarakterizirati kao razdoblje u kojem nema značajnijih valova iseljavanja hrvatskog stanovništva prema NSW-u i općenito prema Australiji. Novi je val započeo nakon 1990. godine i još uvijek traje. U tom je razdoblju u NSW i općenito u Australiju stiglo mnoštvo Hrvata sa sveučilišnom diplomom i znanjem engleskog jezika. Taj je iseljenički val bio potaknut ekonomskom, ali i političkom krizom kasnog komunizma u Hrvatskoj, a kasnije i ratom, ekonomskim stanjem i velikim porastom nezaposlenosti. Najveći dio pridošlih Hrvata uspio se zaposliti na osnovi svojih kvalifikacija te postupno s vlastitom djecom mijenja imidž hrvatske zajednice u Australiji i sve je prisutniji u javnom i kulturnom životu. Uključivanjem u društveni život australske svakodnevice postupno dolazi do kulturnog širenja hrvatskog etničkog identiteta hrvatskih iseljenika u multikulturalnom društvu australskog kontinenta.

Metodološke i teorijsko-terminološke napomene

U radu se raspravlja o identitetu odnosno redefiniranju identiteta hrvatske etničke skupine u Čileu i NSW-u. Pritom se govori o etničkom identitetu kao vrsti kolektivnog identiteta, ali s naglaskom na proces "identifikacijske tranzicije". Naime, smatra se kako je Domovinski rat, odnosno raspad bivše jugoslavenske države utjecao na proces redefiniranja etničkog identiteta hrvatske etničke skupine u Čileu i NSW-u. Budući da identifikacijska tranzicija uključuje endogenu (unutarnju) i egzogenu (vanjsku) tranziciju (Weinreich, 1988), analiziraju se pojavni i latentni oblici etničkog identiteta hrvatske etničke skupine u obje države.

Namjera je bila odgovoriti na pitanja: Je li Domovinski rat i raspad Jugoslavije doveo do redefiniranja etničkog identiteta Hrvata u NSW-u i Čileu? Na koji se način etnički identitet profilira? Koja su obilježja njihove etničnosti?

Analiza kolektivnog/etničkog identiteta neodvojiva je od analize socijalnog svijeta u kojima se on razvija pa je bilo neizbježno uključiti vremensko-prostornu dimenziju.

Izabrane su dvije države na različitim kontinentima (Australija, Južna Amerika) gdje živi hrvatska etnička skupina kako bi se pojasnile eventualne sličnosti ili različitosti po pitanju njihova etničkog identiteta. Procesi prekomorskih migracija iz Hrvatske odvijali su se u dugom stoljetnom razdoblju, kroz različita razdoblja i vrste migracije. Opće je poznato da danas u spomenutim državama žive različiti iseljenički naraštaji, koji su iseljavali iz različitih državnih formacija u kojima se Hrvatska nalazila (Austro-

Ugarska Monarhija, Kraljevina Jugoslavija, SFRJ) pa su, sukladno tome, sačuvali različite slike, sjećanja i uspomene na domovinu. Njihovi su potomci usvajali kulturu i znanje o svojoj etničkoj pripadnosti uglavnom kroz obiteljsku socijalizaciju pa se pretpostavlja da svijest hrvatskih iseljenika o vlastitoj etničkoj pripadnosti, ukoliko ona postoji, većim dijelom počiva na simboličko-mitskoj osnovi te je određena kao simbolička etničnost.

Naime, u etničkoj identifikaciji presudni su simboli, jer upravo oni dijele “nas” od “njih”. Oni su signali za one “izvan” i one unutar grupe. Simboli obično opstaju jer su dio mitske strukture. Pričanje mitova može u pripadnicima skupine probuditi snažnu svijest o “zajedničkoj sudbini” (Armstrong, 1982: 6-9). Armstrong, u skladu s tim, etnički identitet tumači kao skup različitih emocija i vjerovanja članova etničke grupe koji se oblikuje kroz mitove i simbole (tzv. mitsko-simbolički kompleks): “Mitovi, simboli i obrasci komunikacije “konstituiraju” etnički identitet; mitovi, uključujući mythomoteure,³ ukorjenjuju skupove vrijednosti i simbola tijekom dugih razdoblja.” (Armstrong, 1982: 283).

Važnost simboličko-mitskog kompleksa za opstanak etničke grupe uočio je i Smith, ali, za razliku od Armstronga, otišao je korak dalje i istaknuo da je “etnička jezgra” promjenjiva, tj. da se sadržaji etničkog identiteta mijenjaju: “Biti Talijan ili Rus danas nije isto kao 1980., a da ne govorimo 1960., i to u očima članova grupa kao i autsajdera.” (Smith, 1995: 31).

Smith je izdvojio šest glavnih atributa etničke zajednice: kolektivno vlastito ime, mit o zajedničkim precima, zajednička povijesna sjećanja, jedan ili više razlikovnih elemenata zajedničke kulture, povezanost s određenom “domovinom”, osjećaj solidarnosti pripadnika grupe (Smith, 1998: 40). Po njemu, za etničku identifikaciju važne su, osim povijesnih i kulturnih sadržaja, subjektivne komponente: mit o zajedničkim precima, “zajednička povijesna sjećanja”, privrženost određenoj zemlji i povezanost s njom (iako odvojena od domovine, etnička grupa može postojati zahvaljujući nostalgiji i duhovnoj privrženosti). Kohezija i samosvijest pripadnika zajednice raste i opada u zavisnosti s rastom i opadanjem subjektivnog značenja koje za njih ima svaki od tih atributa (usp. Smith, 1998). Smith smatra da kolektivni kulturni identitet treba rekonstruirati s povijesnog, subjektivnog i simboličkog stajališta: “Kolektivni kulturni identitet ne odnosi se na jednoobraznost elemenata tokom generacija, već na osjećanje kontinuiteta iz generacije u generaciju određene kulturne populacijske jedinice, na njihova zajednička sjećanja o ranijim događajima i razdobljima o njenoj povijesti, kao i na predodžbe koje svaka generacija ima o kolektivnoj sudbini te populacijske jedinice i njene kulture.” (Smith, 1998: 46).

Ovaj je rad usmjeren prema analizi etničkih organizacija: oblicima etničkog zajedništva i etničkom identitetu mladih (potomaka iseljenika), tj. prema rekonstrukciji tradi-

³ Radi se o složenici koju je Smith uveo u svom djelu *The Ethnic Origins of Nations*, 1988., a označuje pokretački mit (prema bilješci iz: Smith, 2003: 186).

cije. Koriste se pojmovi poput: etnička organizacija, etnička mobilizacija, etnička inicijacija, etnički markeri, etnički hendikep i dr. Pod etničkim organizacijama misli se na društvene ustanove i zajednice etničke skupine (klubove, političke stranke, udruženja). Etnička mobilizacija označuje pokretanje članova određene etničke skupine (na etničkim osnovama) u ostvarivanju određenih ciljeva. Etnički markeri oznake su ili obilježja etničke skupine poput jezika, simbola, teritorija (usp. Heršak ur., 1998: 54-55). Pojam etnički hendikep upotrebljava se kako bi se naznačio izostanak pojedinog etničkog markera koji može, ali ne mora predstavljati poteškoću pri realizaciji etničnosti (npr., nepoznavanje materinjeg jezika). Etnička je inicijacija simboličko-ritualni prelazak iz jednog identiteta u drugi (usp. Jenkins, 1996: 40-45).

Kad se govori o etničkom identitetu mladih, priklanja se Meluccievom (Melucci, 1996/97: 45) objašnjenju kako etnički identitet sve više gubi svoje biološke konotacije, odnosno slabe njegovi korijeni u kulturnoj tradiciji pa on danas postaje sve više problem kulturalnog izbora, spremnik iz kojeg pojedinci i grupe crpe svoj identitet. Iako tradicionalni korijeni etničnosti slabe (asimilacija, migracija), etnički se identitet sve više izabire kao kriterij za identifikaciju koji identitetu osigurava trajnost i povijest.

U sklopu projekta Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba Hrvatske migrantske zajednice: pripadnost i multikulturalizam, koji vodi dr.sc. Saša Božić, provedene su različite faze istraživanja u obje zemlje: terensko istraživanje, razgovori, intervjui, dopisi s čelnicima etničkih udruga i dr. Brojni izvori (iz različitih znanstvenih disciplina, poput povijesti, sociologije, političkih znanosti, psihologije, ekonomije, geografije) korišteni su i analizirani kako bi se usporedilo definiranje i redefiniranje etničkog identiteta kod starijeg i mlađeg naraštaja hrvatske etničke skupine na dva različita lokaliteta, u Australiji i Južnoj Americi, tj. u NSW-u i Čileu, iz suvremene perspektive.

Etničke organizacije: oblici etničkog zajedništva

Etničke organizacije imaju zadaću promicanja zajedničkih interesa etničke skupine, bilo u formalnim ili neformalnim organizacijskim oblicima. Njihovo djelovanje uglavnom stavljamo u kontekst rasprava o procesima identifikacije, asimilacije, naturalizacije određenih etničkih skupina. Nastanak različitih etničkih institucija, od nogometnih, folklornih do lobirajućih grupa, u uskoj je vezi s potrebama etničke skupine ili s potrebama prevladavanja socijalne izolacije (Božić, 1998: 86).

Kako bi uspostavila i učvrstila granice u društvu prijema spram "drugih", etnička migrantska zajednica stvara vlastitu etničku mrežu različitih institucionalnih i neinstitucionalnih oblika kolektivnog djelovanja radi reputacije svoga imena, ali ujedno i radi zaštite vlastitog statusa i interesa.

Primjer Čilea

Osnutak prvih hrvatskih migrantskih zajednica u Čileu bilježi se već krajem 19. stoljeća. Prvotno hrvatske (slavenske) etničke organizacije⁴ imaju socijalnu funkciju, zaštitu svojih članova u slučaju bolesti ili smrti. Pod nacionalnim hrvatskim imenom⁵ postojale su kratko razdoblje, od početka 20. stoljeća do 1914. godine. Kasnije preuzimaju kulturnu, ekonomsku i političku funkciju, ali se nazivaju jugoslavenskim društvima.⁶ Od Prvoga svjetskog rata etničke su organizacije⁷ “projugoslavenizirane” te uglavnom propagiraju politiku službenih jugoslavenskih vlasti.

Budući da je migracija iz Hrvatske u Čile prestala pred Drugi svjetski rat, a nakon njega uselio se neznatan broj političkih emigranata koji je ostao izoliran i isključen⁸ iz “stare hrvatske migrantske zajednice”, hrvatska etnička zajednica nije se obnavljala novim članovima. S druge strane, integracijska (asimilacijska) politika Čilea kroz pravne regulative i školski sustav rasklimala je “oštre etničke granice”, pa je kroz prizmu velikog broja miješanih brakova,⁹ starosti i udaljenosti zajednice od matične države,

⁴ Prve hrvatske etničke dobrotvorne udruge nosile su slavensko ili austrijsko ime: Slavjansko pripomoćno društvo 1894., Antofagasta; Slavjansko dobrotvorno društvo 1896., Iquique; Austrijsko društvo uzajamne pomoći 1896., Punta Arenas (Usp. Antić, 1991).

⁵ Početkom 20. stoljeća dolazi do narodnog preporoda među hrvatskim kolonijama u Čileu, a osobito je zapažen na jugu u Punta Arenasu. Osnovane su mnoge hrvatske udruge poput: Hrvatska čitaonica 1899.; Hrvatsko dobrotvorno društvo 1900.; Hrvatsko dobrovoljno vatrogasno društvo 1902.; Hrvatsko tamburaško društvo “Tomislav” 1904.; Hrvatski športski klub “Sokol” 1912.; Hrvatska žena 1914. i dr. u Punta Arenasu ili Hrvatski skup u Taltalu 1903. (Usp. Perić, 2004).

⁶ Od uspostave Države SHS (1918.) sva društva u Čileu mijenjaju nazive u jugoslavenska pa su, shodno tome, postala: jugoslavenska škola, jugoslavenski dom, jugoslavenska žena, jugoslavensko udruženje, jugoslavenska matica i dr.

⁷ U Antofagasti je 1915. godine osnovana Jugoslavenska narodna obrana (JNO) koja je postala najjači moralni i materijalni oslonac Jugoslavenskom odboru (JO) u Londonu, a na čijim je vodećim pozicijama bila skupina bogatih salitretnih poduzetnika poput Baburizze i Lukinovića. Njeni su temeljni zadaci bili: “Potpomaganje i sudjelovanje u dogovoru sa izvršujućim narodnim odborima u Domovini za politički i ekonomski boljitak jugoslavenskih zemalja pod tuđinskim jarmom i poboljšanje socijalnih i ekonomskih prilika Jugoslavenske naseobine diljem Pacifika.” (Jugoslavija, 6. svibnja 1915.) (usp. Antić, 1987). JNO je podnio ogroman teret propagande za oslobođenje Srba, Slovenaca i Hrvata od Austro-Ugarske Monarhije i za ujedinjenje slovenskih, hrvatskih i srpskih zemalja sa Srbijom i Crnom Gorom u zajedničku zemlju Jugoslaviju. Ljubo Leontić, koji je na poziv hrvatske iseljeničke omladine došao u Antofagastu da organizira iseljenički pokret, istaknuo je da su veze među mladima u Čileu i predratne revolucionarne omladine bile intenzivne još od prvih atentata iza aneksije BiH-a (1908.), a da su se veze obnavljale i produbile tijekom rata i da je hrvatski iseljenički tisak u Čileu objavljivao dopise omladinskih suradnika iz Rima, Ženeve, Pariza i Londona (1955).

⁸ Službene su jugoslavenske vlasti preko iseljeničkih društava vodile propagandu protiv “političkih emigranata” pa su stare hrvatske iseljeničke zajednice (projugoslavenizirane) onemogućavale bilo kakvu suradnju ili druženje s njima.

⁹ Prema popisu Vjere Zlatar Montan (2002) najveći je broj brakova Hrvata/Hrvatica sklopljen u Antofagasti u razdoblju 1909.-1928. godine, u vrijeme najintenzivnijeg iseljavanja. U tom razdoblju manje sklapaju brak s pripadnicima drugih iseljeničkih skupina, i češće biraju partnera iste nacionalnosti. Poslije 1928. godine, mnogo je veći broj onih koji sklapaju brak s Čileankama/Čileancima. Partnere biraju i među drugim useljeničkim skupinama. Prednjače Bolivijanci, Argentinci i Talijani, potom Grci, Španjolci, a rjeđe Nijemci, Urugvajci, Peruanci, Rumunji, Česi, Srbi, Slovenci, Mađari, Libanonci. Nakon 1958. godine, mali

slabio hrvatski etnički identitet, pojavljujući se u novom, hibridnom obliku, a granice hrvatske etničke skupine unutar društva prijema postale su jedva vidljive, promijenjene strukture, naziva i značenja.

Za vrijeme Domovinskog rata, u Čileu nalazimo populaciju “čileanskih Hrvata (Jugoslavena)” pripadnika uglavnom trećeg i četvrtog iseljeničkog naraštaja, potomaka hrvatskih ekonomskih emigranata, koji su čileanski državljani, ali s izraženom sviješću o etničkom porijeklu. Na vodećim su pozicijama unutar etničkih organizacija mladi ljudi, intelektualci, visoke reputacije i socijalno-ekonomskog statusa. Oni su stvorili nov oblik etničnosti, propuštajući u svoje klubove i društva pripadnike drugih migrantskih zajednica (u većini slučajeva jedan je roditelj pripadnik druge migrantske zajednice) što je dovelo do hibridnih oblika etničnosti koji su egzistirali pod “jugoslavenskim” nazivom.

Proces redefiniranja identiteta hrvatske etničke zajednice dogodio se za vrijeme Domovinskog rata i međunarodnog priznanja Republike Hrvatske. Manifestirao se poplavom hrvatskih nacionalnih simbola¹⁰ (koji su zamijenili jugoslavenske), pojačanim interesom za “traženje korijena” i pronalaženje smisla vlastite etničnosti. Etnička tranzicija jugoslavenskog u hrvatski etnički identitet nije se događala pravocrtno.

Etnička mobilizacija kroz politički angažman članova etničke skupine odvijala se postupcima “osvješćivanja” etničke skupine od strane rijetkih pojedinaca,¹¹ također pripadnika etničke skupine (prvog naraštaja). Pripremali su članove za etničku inicijaciju, koja se sastojala u tumačenju i usvajanju znanja o etnogenezi hrvatskog naroda, te vrijednosti i značenju Domovinskog rata. Kroz proces etničke inicijacije mnogi su članovi etničke skupine izražavali visok stupanj solidarnosti s hrvatskim narodom u domovini. Može se zapaziti da su osjećali i etnički hendikep zbog neznanja hrvatskog jezika, kao važnog markera etničnosti. U to je vrijeme došlo do hipersenzibilizacije hrvatske etničke skupine prema događajima u domovini. Stvorena je etnička mreža odbora diljem Čilea pod nazivom “Pro Croatia” koja je imala aktivističku ulogu informirajući putem medija (novina, televizije) čileansku javnost o ratu u Hrvatskoj i zajedničkom i jedinstvenom cilju hrvatskog naroda u domovini i Čileu, a to je sloboda i samostalnost Hrvatske. Osim što su svojim političkim angažmanom, ali i ugledom koji imaju kao etnička zajednica u Čileu, doprinijeli tomu da je Čile prva južnoame-

je broj sklopljenih brakova hrvatskih iseljenika s partnerima iste ili različite etničke skupine (djeca hrvatskih iseljenika čileanski su državljani, a mali je broj hrvatskih iseljenika doselio poslije 1958. godine).

¹⁰ Hrvatske zastave, hrvatska šahovnica, ključevi, majice i šalice sa šahovnicom i dr.

¹¹ Posebno su bili angažirani hrvatski intelektualci u Čileu: Asja Perasić, Drago Jakšić, Marta Gazzari, Davor Domitrović, Rudi Mijač, Vjera Zlatar Montan i dr. I čileanski su se novinari hrvatskog podrijetla osobito angažirali tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj, kako bi pokazali pravu istinu, ne samo Hrvatima i njihovim potomcima koji žive u Čileu, već cijeloj čileanskoj javnosti: “Kad je sve to počelo (Domovinski rat u Hrvatskoj), čileanski novinari su bili zbunjeni. Nisu shvatili što se događa. I trebalo im je objasniti najprije da su Hrvati imali konstitucionalno pravo kao i druge Republike bivše Jugoslavije, da donesu odluku o odcjepljenju. Zatim, da je naš Sabor jedan od najstarijih na svijetu ... Zato smo u našem institutu (Čileansko-hrvatski institut za kulturu) sačinili jednu vrst knjige sa svim objašnjenjima i zemljovidnim mapama. I malo pomalo su sve više razumjeli.” (Hetrich, 1996: 46-47).

rička zemlja koja je priznala samostalnost Hrvatske, oni su stalno pomagali Hrvatskoj šaljući novčanu pomoć, evakuirajući i primajući ratne izbjeglice.

Danas se etničko zajedništvo čileanskih Hrvata ogleda u različitim društvenim aktivnostima. Diljem Čilea djeluje niz hrvatskih etničkih društava¹² koji kroz različite sadržaje – folklor, sportska natjecanja i pjevačke zborove, čuvaju i predstavljaju dio hrvatske etničke baštine.

Dijelom zbog miješanih brakova (Čileanci/Čileanke s Hrvaticama/Hrvatima), a dijelom zbog ukorijenjenosti hrvatske kulture na čileanskom tlu, unutar hrvatskih društava ima i veći broj Čileanaca koji nemaju hrvatske etničke korijene, ali žele sudjelovati i biti dio hrvatske kulture.

U Čileu danas postoje i hrvatska etnička intelektualna društva poput Čileansko-hrvatskog instituta za kulturu i društva intelektualaca hrvatskog podrijetla koji stvaraju etničnost dajući joj primat i zavidno mjesto u mozaiku mnogobrojnih etničkih kultura Čilea.

Upravo su čileanski intelektualci hrvatskog podrijetla glavni inicijatori u organiziranju različitih manifestacija poput tečajeva hrvatskog jezika, književnih i glazbenih hrvatskih večeri, izložbi hrvatske umjetnosti (slikarstvo, fotografija), posjeta hrvatskih znanstvenika čileanskim sveučilištima i dr.

Osim kulturnog i političkog angažmana, postoje i ekonomski oblici etničnosti poput čileansko-hrvatske gospodarske komore i grupe unutar društva “Merkosurci” tzv. “Čileanci hrvatskog srca” koji su spremni približiti i omogućiti prodor hrvatskoga gospodarstva u Čile.

Neke hrvatske etničke udruge u Čileu predstavljaju se na mrežnim stranicama,¹³ pa udaljenost Čilea i Hrvatske više ne predstavlja velik problem. Nepoznavanje materinjeg jezika (hrvatska etnička zajednica u Čileu ne služi se hrvatskim, već uglavnom španjolskim jezikom) može predstavljati poteškoće u praćenju informacija iz Hrvatske, kao i pri izravnoj komunikaciji s rodbinom ili ljudima iz Hrvatske. Na mrežnim su stranicama prikazane aktivnosti i struktura društva, informacije za potomke u obliku pravnih savjeta za dobivanje državljanstva, do učenja hrvatskog jezika. Na stranicama se promiču i hrvatski proizvodi (maraskino, orahovica, CD-i s pjesmama dalmatinskih klapa, za učenje hrvatskog jezika i dr.), nacionalne kuhinje (hrvatska, dalmatinska kuharica i stari dalmatinski i hrvatski specijaliteti) do kulturnih znamenitosti (Bašćanska ploča, zagrebačka katedrala) i važnih hrvatskih gradova (Split, Zagreb, Brač, Hvar i dr.).

¹² U Antofagasti: Hrvatsko društvo, Hrvatski sokol, Daleki akordi i Hrvatsko vatrogasno društvo; Hrvatski klub u Vallenaru; Hrvatski klub u Iquiqueu i Hrvatski dom u Arici. U Santiagu: Hrvatska žena, Jadranska vila, Pjevačko društvo Jadran, Hrvatski klub, Društvo intelektualaca hrvatskog podrijetla, Centar hrvatskih iseljenika. Na jugu Čilea najveća je aktivnost u radu hrvatskih društava. U provinciji Magallanes u Punta Arenasu djeluje Hrvatska žena, Hrvatski klub, Hrvatski sokol i Hrvatski dom u Porveniru (usp. Perić, 2003).

¹³ <http://www.hrvatski.cl>; <http://www.sociedadcroataantofagasta.cl>; <http://www.estudiocroata.cl>

Osim institucionalnih oblika etničkog zajedništva, postoji i niz drugih oblika neinstitucionalnih društvenih aktivnosti. Možemo spomenuti zanimljiv oblik obiteljsko-rodbinskog okupljanja na kojima se susreću, uz prigodan domjenak, ručak ili večeru, pripadnici nekoliko iseljeničkih naraštaja koji imaju isto prezime (na primjer, obitelj Kusanović). To je primjer etničnosti koja se prenosi u transgeneracijskom hodu.

Jedna je od specifičnosti kod Hrvata u Čileu činjenica da na tim prostorima nije djelovala niti jedna hrvatska župa iako je u okviru čileanske katoličke crkve u svećeničkim, biskupskim i drugim redovima bio značajan broj Čileanaca hrvatskog podrijetla. Upravo je ova okolnost, uz amalgamaciju, ubrzala proces gubljenja materinjeg jezika. Poznato je da su hrvatske katoličke župe u iseljeništvu u većem broju slučajeva bile glavni inicijator etničkog okupljanja i očuvanja hrvatskih običaja i jezika.

Primjer New South Walesa

Značajnu ulogu u formiranju identiteta hrvatske etničke zajednice na području NSW-a imaju hrvatske udruge i brojni hrvatski klubovi. Od sedam većih hrvatskih klubova u Sydneyu, najpoznatiji je klub Punchbowl. Zbog toga se u klubu održavaju svi glavni društveni i kulturni događaji hrvatske etničke zajednice u Sydneyu i NSW-u. U prostorijama Punchbowla organiziraju se koncerti, različita predavanja, svadbene proslave, izložbe i niz drugih događanja.¹⁴ Od posebne su važnosti za klub mlađi članovi koji u Punchbowl redovito dolaze zbog, kako tvrdi uprava kluba, mnoštva društvenih događanja i mogućih druženja s mlađim naraštajem hrvatskih iseljenika. Može se zaključiti kako posebno značenje u očuvanju hrvatskog etničkog identiteta, kao i zasluge zbog održavanja niza kulturnih i društvenih priredbi, pripada spomenutom klubu. O druženjima, poslovanju i iseljeničkim iskustvima govore ljudi koji ga vode i desetljećima u njega dolaze. Tako je gospodin Nikola Popović, predsjednik Hrvatskog društva Sydney, izjavio i objasnio za australske i hrvatske medije kako se najviše ljudi druži vikendom, iako je potrebno spomenuti kako su česta i svakodnevna druženja i zabave. Pojedini iseljenici tvrde da je nakon preuređenja u Punchbowlu više i ljudi i događanja te kako je klub ujedno i u mnogim pogledima odraz potencijalnih sposobnosti i domoljublja Hrvata u dijaspori s obzirom na to da je to najveći i najbolje opremljen etnički klub u Australiji.¹⁵ Uloga hrvatskih etničkih društava, udruga i klubova u NSW-u temelji se na povezivanju hrvatskih iseljenika s ciljem dugoročnog

¹⁴ Nakon što su prvobitne prostorije društva izgorjele u požaru, na poticaj Mirka Marijana, ali i brojnih članova uprave, odlučeno je da se sruši stara zgrada i izgradi na istom zemljištu nova koja će postati glavnim okupljalištem hrvatskih iseljenika. Nove su prostorije svečano otvorene u studenome 1998. u nazočnosti velikog broja Hrvata. Nova zgrada hrvatskog društva Punchbowl postaje ponos svih Hrvata na australskom kontinentu i mjesto gdje se održavaju sve njihove važnije aktivnosti (Tkalčević, 1999).

¹⁵ Uz glavne prostorije, u zgradi je smještena hrvatska knjižnica i čitaonica te posebne prostorije u kojima se priređuje hrvatski televizijski program te brojne druge kulturne i prosvjetne djelatnosti hrvatske etničke zajednice što pokazuje koliko je jaka želja i nastojanje hrvatskih iseljenika da sačuvaju svoj identitet u NSW-u.

druženja, razmjene različitih iskustava na svim interesnim poljima. Od posebne je važnosti međusobno pomaganje u svim životnim sferama vođeno nostalgijom prema domovini, organiziranje zajedničkih proslava hrvatskih i australskih blagdana i sl. Tijekom istraživanja u NSW-u 2003. godine, uočeno je kako zajednička druženja i susreti unutar društava, udruga i klubova pružaju hrvatskim iseljenicima svojevrsnu psihičku stabilnost, utječu na očuvanje i njegovanje etničkog identiteta, hrvatskog jezika, hrvatske kulture i običaja. Istodobno, postignuto zajedništvo hrvatske zajednice omogućuje hrvatskim iseljenicima kvalitetniji suživot s ostalim etničkim migrantskim zajednicama na području NSW-a.

Prema posljednjem popisu stanovništva, u Sydneyu ima oko 60.000 Hrvata različitih naraštaja od kojih mnogi sudjeluju u radu postojećih klubova, društava i udruga. Oblici etničkog zajedništva vidljivi su i u nazivima udruga gdje se, uz hrvatsku, ističe i zavičajna pripadnost, na primjer, Jadran, Dalmacija, Karlovac, Istra, Bosna itd. U nazivima prethodno spomenutih udruga uočava se naglašavanje i pojačano isticanje lokalnog identiteta. Od klubova koji su zaslužni za očuvanje hrvatske etničke migrantske zajednice na području NSW-a, uz već spomenuti Punchbowl, treba navesti i sljedeće: Hrvatski klub Kralj Tomislav smješten u predgrađu Edensor Park, osnovan 1972. godine, Hrvatski klub Jadran Hajduk smješten u predgrađu St John's Park, Hrvatski klub Dalmacija Sydney smješten u predgrađu Terry Hills, Hrvatsko kulturno društvo Bosna smješteno u Luddenhamu, Hrvatsko-karlovačko društvo Sydney koje djeluje u prostorijama Punchbowla, Australsko hrvatsko kulturno i prosvjetno društvo Braća Radić, Istra Social and Sports Club Sydney Inc. Istodobno su za očuvanje hrvatskog etničkog identiteta hrvatske zajednice na području NSW-a zaslužne i crkve te hrvatske misije. Na području Sydneya djeluju: Hrvatski katolički centar Sv. Nikola Tavelić smješten u predgrađu St. John's Park, Hrvatski katolički centar Sv. Ante u Summer Hillu i Hrvatski katolički centar Gospe velikog hrvatskog zavjeta u Blacktownu. Ekonomska suradnja i oblici hrvatskog etničkog zajedništva na području NSW-a vidljivi su na polju ekonomskih i ostalih poslovnih udruživanja unutar hrvatske etničke zajednice. Naime, postojeći Hrvatski poslovni imenik za NSW i ACT obuhvaća više od dvadesetak hrvatskih građevinara, desetak liječnika, farmaceuta, krojača, pravnika, glazbenih skupina, fotografa, zaštitara, turističkih agencija, prijevoznika, proizvođača mesa itd., koji nude svoje usluge hrvatskoj zajednici na hrvatskom i engleskom jeziku. Uz hrvatske iseljenike različitih naraštaja, hrvatske udruge i klubove na području NSW-a manjim dijelom posjećuju i pripadnici ostalih etničkih migrantskih zajednica koji, uglavnom u funkciji zaručnika ili supružnika, žele biti pripadnici hrvatske etničke zajednice.

U očuvanju hrvatskog etničkog identiteta značajna je i uloga obrazovnih ustanova i udruga u NSW-u. Polazeći od pretpostavke kako jezik nije samo sredstvo za komunikaciju, nego i izraz identiteta, dolazimo do konstatacije kako se njegovanjem hrvatskog jezika održao i sačuvao identitet hrvatske etničke zajednice u NSW-u i općenito na australskom kontinentu. Hrvatski jezik u Australiji, tj. u anglosaksonskom okruženju, vezan je uz obitelj, emocije prema domovini i pripadnosti Hrvatskoj. Pitanje: Što jezik znači za oblikovanje identiteta kod mlađeg naraštaja hrvatskih iseljenika?, obra-

zlaže se sljedećim saznanjima. Hrvatski se jezik uči i njeguje na tri razine: u hrvatskim osnovnim školama, u srednjoj školi; u Subotnjoj školi jezika zajednice (The Saturday School of Community Languages: SSCL) koja je započela radom 1980. godine, a u čijem programu sudjeluje oko 8.000 učenika srednjih škola iz 23 jezične zajednice NSW-a.; i putem sveučilišne nastave. Hrvatski se jezik kao nastavni predmet podučava u Subotnjim školama zajednice četiri sata tjedno, dok učenje hrvatskog jezika u župama ovisi o ustroju svake župe te one kako takve nisu obvezne i nemaju službeno propisan broj sati tjedno (Izvor: HMI). U posljednjih desetak godina, između ostalog i s ciljem očuvanja hrvatskog etničkog identiteta, najviše je napredovala sveučilišna nastava.

Nastava hrvatskog jezika na sveučilišnoj razini u Australiji počela je 1983. godine. Hrvatski jezik uveden je na Sveučilište Macquarie u Sydneyu,¹⁶ koje je tako postalo prva sveučilišna ustanova izvan domovine gdje je uveden hrvatski jezik kao samostalni studijski predmet. Jedan od najzaslužnijih za uspješan rad Studija hrvatskog jezika na Sveučilištu Macquarie jest profesor Luka Budak. U pozicioniranju Hrvatskih studija i priznavanju hrvatskog jezika u Australiji značajno su pridonijeli Središnji odbor hrvatskih etničkih škola u NSW-u i Slobodni hrvatski radio-program na 2SER-FM. Svojom su podrškom i lobiranjem uspjeli od osnutka do sada privući više od 1.500 studenata proširivši tako zanimanje za hrvatski jezik i hrvatski etnički identitet kod mlađeg naraštaja Hrvata (uglavnom drugog naraštaja). Veza između jezika, kulture te kulturnog i etničkog identiteta kod mlađih osoba drugog i trećeg naraštaja stalna je želja starijeg naraštaja hrvatskih iseljenika. Tijekom protekla dva desetljeća, program Hrvatskih studija mijenjao se i upotpunjavao više puta, prema potrebama studenata i u skladu s promjenama u ustroju Sveučilišta. Od početka rada do danas, Hrvatski studiji su se s tri početna predmeta na prvoj godini razvili do cjelokupnoga trogodišnjeg programa od ukupno šesnaest nastavnih predmeta. Uz dodiplomski program, Hrvatski studiji nude i poslijediplomski studij na tri razine (BA Hons, MA i PhD), a od 2000. godine studenti mogu upisati jedinstvene programe Certificate in Croatian i Diploma in Croatian, ističe u razgovoru 2003. godine profesor Luka Budak. Zahvaljujući pomoći i odličnoj suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, postignuta je na toj razini i veza s domovinom; studenti hrvatskog podrijetla imaju izvanrednu mogućnost studiranja u Hrvatskoj, a Centar hrvatskih studija samostalno je i u suradnji s ustanovama iz Hrvatske izdao osam knjiga. Posebno značenje za redefiniranje etničkog identiteta u NSW-u pripada Hrvatskoj znanstvenoj zakladi za Australiju i Novi Zeland. Inicijativom predavača hrvatskog jezika, dr. Petra Hilla, fra Gracijana Biršića i profesora Luke Budaka, te u suradnji sa Središnjim odborom hrvatskih etničkih škola u državi NSW, Hrvatskim katoličkim centrom u Summer Hillu, Hrvatskim klubom Kralj Tomislav, Hrvatskim društvom Sydney sa sjedištem u Punchbowlu i Hrvatskim kulturnim društvom Bosna osnovana je 28. kolovoza 1984. s ciljem potpore te brige o opstojnosti i

¹⁶ Sveučilište Macquarie i Hrvatski studiji oglašavaju se na službenoj mrežnoj stranici: <http://www.mq.edu.au/MDLang/Slavonic/croatian>

kontinuitetu Hrvatskih studija, a od 1994. godine osigurava sredstva za održavanje Centra hrvatskih studija. Primarna je zadaća Centra hrvatskih studija da djeluje kao “national provider” programa Hrvatskih studija za cijelu Australiju te da osigurava program studiranja hrvatskog jezika, kulture, književnosti i povijesti na dodiplomskoj i poslijediplomskoj razini. S ciljem razvijanja i očuvanja etničkog identiteta kod hrvatskih studenata, 1998. godine Hrvatski su studiji koncipirani i organizirani i kao istraživački i nastavni centar s pravom na vlastitu i samostalnu nastavnu i znanstvenu djelatnost, koji izdaje i stručni časopis *Croatian Studies Review*, prvi kroatistički časopis na engleskom jeziku u Australiji.

Boris Škvorc (2005), kao jedan od predavača na Hrvatskim studijima, ističe kako postoje i mnogi problemi vezani uz očuvanje hrvatskog etničkog identiteta i kako je drugom naraštaju krug praktički zatvoren. Ističe za primjer kako na sastanak učitelja i ostalih na promociju hrvatskog jezika među mladima dolaze samo učitelji, a na godišnjim saborima Zaklade, ustanove koja vodi brigu o hrvatskom jeziku i njegovu opstanku na australskom kontinentu, jedva se skupi kvorum od pedesetak ljudi, dok se istodobno na obilježavanju obljetnice 10. travnja u Hrvatskom društvu Sydney može okupiti i do tisuću osoba. Ovaj je iskaz ujedno i primjer kako nisu samo studiji i promocija hrvatskog jezika važni za očuvanje hrvatskog etničkog identiteta, već i mnogi drugi događaji, na primjer, okupljanja, zajednička obilježavanja važnijih hrvatskih blagdana, djelovanja na raznim interesnim područjima unutar klubova i međusobna privatna ili poslovna druženja unutar hrvatskih klubova i slično.

Važan čimbenik u očuvanju hrvatskog etničkog identiteta u Australiji predstavljaju i australski hrvatski mediji. Postoje dvije skupine: tiskani i elektronički, tj. novine i časopisi koji su prisutni u Australiji već čitavo jedno desetljeće, i radio-programi.

U ponekad teškim uvjetima, mediji i brojni hrvatski tjednici informirali su i širili kulturnu, društvenu i političku misao među Hrvatima. Mnoge su novine već od ranih godina 20. stoljeća,¹⁷ bilježile i prenosile najznačajnije događaje i zbivanja od posebne važnosti za australske Hrvate. Putem hrvatskog tiska australski su Hrvati uspjeli sačuvati najznačajniju vrijednost, hrvatski jezik.¹⁸ Putem programa specijalnog au-

¹⁷ U teškim uvjetima, na šapirografima su umnažane prve hrvatske novine (Borba, Iskra, Naprijed i Sloboda) koje su izvještavale i pisale o kulturnim, društvenim i političkim događajima među Hrvatima u Australiji.

¹⁸ Danas u Australiji izlaze četiri tjednika (Hrvatski vjesnik, Spremnost, Nova Hrvatska i The Croatian Herald) putem kojih se mogu pratiti kulturni, društveni i politički događaji u Hrvatskoj. Sva su tri tjednika autohtone hrvatske novine. Najstariji – tjednik Spremnost, stranačkog je karaktera, a uređivačka im je politika prvih četrdesetak godina (1952.-1990.) bila utemeljena na ideji ponovnog uspostavljanja Nezavisne Države Hrvatske u njezinim “povijesnim granicama”. Nova Hrvatska – sydneyški tjednik, važan je hrvatsko-australski informativni časopis. Hrvatski vjesnik izlazi u Melbourneu. Do 1991. godine nije ideološki profiliran, već daje priliku iskazivanja misli i stavova gotovo svim oblicima prenošenja državotvorne ideje. Devedesetih godina prošlog stoljeća novine prihvaćaju smjernice Hrvatske demokratske zajednice i sve do danas djeluju s pozicija “ujedinjenja svih Hrvata”. The Croatian Herald smatra se najznačajnijim i najkorektnijim časopisom (u smislu promicanja ideje zajedništva svih hrvatskih organizacija u radu na svim interesnim poljima) na hrvatskom jeziku u Australiji.

stralskog državnog radija SBS-a, CRO2000 (jednom tjedno emitira radio-program na hrvatskom jeziku) i televizije, koji emitiraju programe na jezicima ključnih etničkih skupina u Australiji, australski su Hrvati bolje informirani te imaju mogućnost izravnog uključivanja u program s vlastitim komentarima i prijedlozima. Zaslugom i angažiranjem starijeg naraštaja hrvatskih iseljenika te intenzivnim i ustrajnim radom hrvatskih medijskih djelatnika, istodobno u novinama, na radiju i televiziji, u Australiji se djelomično spriječila potpuna asimilacija drugog i trećeg naraštaja australskih Hrvata u australsko anglosaksonsko društvo.

Jedan od načina njegovanja hrvatskog etničkog identiteta na području NSW-a odvija se i putem športskih događanja. Za to su zaslužni nogometni klubovi, nogometni turniri i nogometne utakmice. Na području NSW-a postoje dva hrvatska nogometna kluba: Sydney United i Zagreb Hurstville koji djeluju već nekoliko desetljeća. Iako su športska događanja poprištem okupljanja uglavnom muške populacije, na području NSW-a nogometne turnire i utakmice posjećuje i nemali broj ženske populacije koja koristi takve prigode za međusobne razgovore i druženje, te pripremanje hrvatskih jela i specijaliteta koji se služe nakon utakmice. Devedesetih godina prošlog stoljeća hrvatski nogometni klubovi doživljavali su nekorektnu "udarce" od australske nogometne federacije. Naime, mediji te pojedine lobističke grupe smatrale su da etnički klubovi kočé razvoj nogometa u Australiji. David Hill, australski državni menadžer 1990-ih godina, započeo je vršiti pritisak na sve etničke klubove preko nogometne federacije (Australian Soccer Federation) i medija. Njegov je plan bio istjerati sve etničke klubove, pod parolom da se nogomet približi cijelom australskom puku, iako u Australiji postoje samo tri popularna športa što se tiče medija i financiranja: ragbi, australski ragbi te kriket, dok je nogomet najpopularniji amaterski sport. Među prvim potezima bilo je mijenjanje naziva klubova. Iako je bilo mnogih protesta klubova, oni nisu urodili plodom, pa su mediji imali izgovor za pojačan pritisak na "neposlušne došljake". Zbog obostranih pritisaka, Croatia Sydney prvo je promijenio naziv u Sydney CSC 1992., zadržavši pritom hrvatski grb na dresovima, kao simbol etničke pripadnosti. Godinu dana poslije, David Hill naredio je skidanje svih etničkih simbola, zastava itd. Tako je Sydney CSC promijenio naziv u Sydney United 1993., a hrvatski nogometaši skinuli hrvatski grb i druge oznake s dresova.¹⁹ Ovaj, nimalo korektan, primjer zabrane isticanja hrvatskih simbola na službenoj odjeći športaša i netolerantnosti usmjerene na neki način i prema hrvatskoj etničkoj zajednici porazan je za NSW i Australiju koja se diči multikulturalnošću.

Proces redefiniranja etničkog identiteta u NSW-u djelomično se u nekim udrugama odvijao i prije Domovinskog rata,²⁰ ali je kulminaciju dosegao uspostavom suverene

¹⁹ Do još gore promjene dolazi 2004. godine kada se raspušta nogometna federacija zbog duga i loših ugovora koje je sklopio bivši čelnik David Hill. Stvara se nova A-liga pod okriljem australskog multimilijardera Franka Lowya, čime je Sydney United zauvijek izbačen iz prve lige uređene po sustavu franšize koja ima određena pravila. Prema jednom od tih pravila, klubovi ne smiju biti povezani s etničkim klubovima. Sydney United trenutno (2005.) se nalazi u NSWFSF ligi, odakle je i započeo svoj put daleke 1958. godine.

²⁰ Naime, u Australiji su i prije uspostave samostalne hrvatske države postojale neke udruge i klubovi sa zavičajnim hrvatskim nazivima.

hrvatske države. Naime, zbog socijalne i političke sigurnosti mnogi su Hrvati (iako isključivo hrvatski orijentirani) bili članovi klubova i udruga koji su u prvoj polovici 20. stoljeća imali u svom nazivu umjesto riječi “hrvatski” riječ “jugoslavenski”. Postupno, nakon Drugoga svjetskog rata upravo su ti iseljenici pokrenuli promjenu ili stvaranje novih naziva udruga i organizacija iz kojih se izbacivao jugoslavenski, a ubacivao hrvatski, zavičajni ili politički atribut. Razlog tome bila je situacija u domovini. Istodobno su u Australiju nakon Drugoga svjetskog rata iseljavali “desno” orijentirani Hrvati koji se nisu mogli oduprijeti komunizmu u Hrvatskoj te su stoga bili nepoćudni u domovini. Zbog svog opredjeljenja, kao pristalice hrvatske državnosti i hrvatskoga nacionalnog identiteta, odbili su se uključiti u rad postojećih udruga i klubova pod jugoslavenskim nazivom te su pristupili osnivanju organizacija pod hrvatskim nazivom radi postizanja hrvatskih etničkih i nacionalnih ciljeva (Tkalčević, 1999).

Poslije prvih slobodnih izbora u Hrvatskoj i uspostavom suverene hrvatske države, politička se scena u hrvatskoj zajednici na području Australije bitno promijenila.²¹ Hrvatski iseljenici s ponosom i bez straha počinju isticati hrvatstvo i hrvatske etničke simbole, a mnoge do tada postojeće političke organizacije prestaju radom i djelovanjem iz razloga što su uspostavom hrvatske države njihovi ciljevi bili postignuti. Istodobno, zbog promijenjenih okolnosti u domovini, na političku scenu u Australiji stupaju nove snage i čimbenici. To je razdoblje kada su na australskom kontinentu osnovani ogranci HDZ-a,²² nešto kasnije HSP-a, te brojna pokrajinska i županijska društva.

U NSW-u, hrvatska etnička zajednica bila je jedinstvena i u pružanju potpore hrvatskoj državi tijekom Domovinskog rata. Svi tada postojeći hrvatski klubovi i udruge neumorno su prikupljali novčanu i humanitarnu pomoć Hrvatima u domovini što je dokaz koliko je jako hrvatstvo i etnički identitet na tom kontinentu. M. Tkalčević (1999) ističe kako su se posebno u tim nastojanjima isticala sljedeća hrvatska društva: Hrvatsko društvo Sydney, Hrvatski klub Kralj Tomislav, Hrvatsko društvo Bosna St. Marys, Hrvatski klub Dalmacija Sydney, Hrvatski klub Jadran-Hajduk, Australsko hrvatsko kulturno i prosvjetno društvo Braća Radić, HNK Croatia Sydney, HNK Zagreb Hurstville²³ i Hrvatski klub Istra. S istim ciljem utemeljeno je Hrvatsko žensko dobrotvorno društvo koje je prikupljalo humanitarnu pomoć u NSW-u i slalo je Hrvatima u domovini.

Može se zaključiti kako su organizirani oblici društvenoga, kulturnog, političkog i vjerskog iseljeničkog života unutar hrvatske zajednice u NSW-u utemeljeni na hrvatskom etničkom identitetu. Istodobno, putem organiziranog hrvatskog iseljeničkog

²¹ Ograničit ćemo se samo na područje NSW-a jer bi analiza ostalih australskih država i teritorija nadmašila okvire ovog rada.

²² Hrvatska demokratska zajednica, ogranak Sydney, smještena je u Edensor Parku na čelu s predsjednikom Radanom Lozom.

²³ Neposredno prije početka Domovinskog rata, nekoliko vrsnih igrača došlo je u Hrvatsku gdje su se kao dragovoljci prijavili u hrvatsku vojsku. U početnim danima Domovinskog rata, klub je prikupio preko 100.000 dolara za Hrvatsku (Tkalčević, 1999).

života te putem njegovanja hrvatskog etničkog identiteta unutar hrvatske etničke zajednice želi se sačuvati povezanost s domovinom i rodnim (zavičajnim) krajem.

Etnički identitet mladih: rekonstrukcija tradicije

Primjer Čilea

Prethodno se spomenulo kako “mladi Čileanci” hrvatskog podrijetla pripadaju trećem, četvrtom pa i petom iseljeničkom naraštaju. Oni su potpuno asimilirani u čileansko društvo, većina njih nikada nije bila u Hrvatskoj i ne govori hrvatski jezik, ali primordijalnom vezanošću za “domovinu svojih djedova” oživljavaju hrvatsku etničnost i ona postaje bitna odrednica u razumijevanju njihova identiteta. Stoga ne čudi primjer da su upravo mladi čileanski Hrvati poput Pabla Sepulvede Rossa²⁴ i Andresa Ambrusa Perasića²⁵ oživjeli starohrvatske plesove i glazbu. Tako se stari ilirski salonski plesovi iz 19. stoljeća plešu u Antofagasti, dok su u Hrvatskoj gotovo zaboravljeni.

Unutar hrvatskih iseljeničkih društava u različitim sekcijama glazbenih, kulturnih, znanstvenih sadržaja raste interes mladih ljudi pa je uobičajeno da putem online mreže pokušavaju uspostaviti različite odnose s hrvatskim etničkim ustanovama u Čileu i Hrvatskoj.

Vraćanje korijenima ogleda se u nekoliko bitnih relacija: učenje hrvatskog jezika, učenje hrvatske povijesti, potraga za rodbinom u Hrvatskoj, posjeti Hrvatskoj, izučavanje tema vezanih za hrvatsku iseljeničku povijest, zahtjevi za hrvatskim državljanstvom. Francisko Dulčić, potomak hrvatskih iseljenika koji je došao u Hrvatsku kao stipendista poslijediplomskog studija psihologije, objasnio je, pored ostalog, i proces dobivanja hrvatskog državljanstva: “Zahvaljujući baki, koja je čuvala sve djedove

²⁴ Potomak je hrvatskih iseljenika – pradjeda Nikole Rossa Sikarovića iz Visa i i prabake Dinke Cesareo Božanić iz Komiže. O Hrvatskoj je najviše saznao od “drage tete Vinke, sestre njegove bake, koja najljepše na svijetu pjeva stare dalmatinske pjesme. Svoju Komižu nije nikada zaboravila i pri odlasku u Hrvatsku dala mu je adrese ljudi koje mora posjetiti.” U Antofagasti je osnovao ansambl “Biseri Jadrana” koji pleše narodne plesove iz cijele Hrvatske. U Hrvatsku je došao pohađati nastavu hrvatskog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i školu folkloru u Crikvenici (Koščić, 18. siječnja 2002.).

²⁵ Sin je hrvatske iseljenice arhitektice Asje Perasić iz Splita i mađarskog iseljenika u Santiagu. Osnovao je u Santiagu tamburaški zbor budući da je skoro svako ljeto odlazio u Dalmaciju i skupljao znanja, te ga htio podijeliti sa svojim vršnjacima i sunarodnjacima: “U Čileu sam vodio tamburaški zbor. Pola članova su bili Hrvati a pola Čileanci, naši prijatelji, dobri glazbenici kojima je bila interesantna naša glazba i naši instrumenti. Imali smo vježbe u Hrvatskom domu u Santiagu. Zbog novčanih poteškoća nismo se mogli održati. Koristili smo tamburice stare 50 godina. Naši stari su nas naučili i sve smo restaurirali i ponovno vratili u uporabu. Uvijek mi je čast bilo svirati za naš dan Državnosti i sve ostale praznike. Čast mi je svirati kao Hrvat i promicati hrvatsku kulturu. Naša glazba je nešto posebno. Jako je vole i slušaju Čileanci.” Andres se oženio Čileankom i zajedno su odlučili živjeti u Hrvatskoj. Danas žive u Stanićima kraj Omiša (iz intervjua Marine Perić s Andresom Perasićem, magistarski rad, 2004.).

dokumente, zakratko sam dobio domovnicu. Uz pomoć fotografija i bakinih priča, moja majka Danica, koja je rođena u Čileu, i ja doznali smo nešto više o Hrvatskoj.” (Lešić, 2000).

Francisko je rekao da većina ljudi hrvatskog podrijetla, bez obzira u kojoj zemlji i na kojem kontinentu živi, ima slične osobine. Govoreći o svojim korijenima, istaknuo je kako je njegov djed u dvadeset i sedmoj godini napustio domovinu i otišao u Čile, a da on, njegov unuk, u dvadeset i sedmoj godini iz Čilea dolazi u svoju pradomovinu, svjestan važnosti etničkih korijena.

Potraga za korijenima pojačala je i zanimanje za učenje hrvatskog jezika, pa se danas održavaju tečajevi hrvatskog jezika unutar većih hrvatskih društava, ali zainteresirani mogu odabrati i metodu samostalnog učenja (CD, online tečajevi), ili dobiti izravnu stipendiju Hrvatske matice iseljenika koja uključuje boravak i učenje jezika u Hrvatskoj. Za učenje hrvatskog jezika zainteresiran je i veliki broj Čileanaca koji su kroz različite etničke hibridizacije (miješani brakovi, prijateljske veze, suživot) usvojili i zavoljeli Hrvatsku. Organiziraju se i različita predavanja koja često inicira čileanska intelektualna elita (hrvatskog podrijetla), a na kojima se predstavlja Hrvatska kroz kulturne znamenitosti i vrijednosti bogate povijesti. Na mrežnim stranicama²⁶ upisan je velik broj mladih Čileanaca hrvatskog podrijetla koji žele razmjenjivati iskustva s drugim predstavnicima svoje etničke skupine, kao i Hrvatima koji bi im mogli pobliže opisati i pružiti informacije o Hrvatskoj. Na istoj stranici sudjeluju i u komunikacijskom forumu na kojem se stvara etničko ozračje u razmjenama misli, želja, zajedničkih interesa i poziva na povijest, etnički mit, uspomene.

O povijesti hrvatskog iseljeničtva u Antofagasti i Punta Arenasu²⁷ pišu Čileanci hrvatskog podrijetla na španjolskom jeziku, približavajući je tako svojim potomcima, ali i Čileancima koji žele bolje upoznati hrvatsku etničku zajednicu.

Hrvatski identitet prepoznatljiv je i u čileanskoj književnosti.²⁸ Iako su literarna djela Čileanaca hrvatskog podrijetla sastavni dio čileanske književnosti, u njima je, kako

²⁶ <http://www.croacia.com.ar>

²⁷ O povijesti hrvatskog iseljeničtva u Punta Arenasu danas je najpoznatiji i najcitiraniji povjesničar, odvjetnik i sveučilišni profesor Mateo Martinić Beroš, potomak hrvatskih iseljenika s otoka Brača. Bio je utemeljitelj Instituta za Patagoniju i župan pokrajine u razdoblju 1964.-1970. Počasni je član Instituta za povijesna istraživanja Tierra del Fuego, Buenos Aires. Poznatija su njegova djela o povijesti hrvatskog iseljeničtva: *La inmigracion yugoslava en Magallanes*, 1978. (u hrvatskom prijevodu Jerka Ljubetića: *Hrvati u Magallanesu na krajnjem jugu Čilea, Split, 1997.*); *La Tierra de los Fuegos*, 1982., i veći broj znanstvenih članaka objavljenih u čileanskim, hrvatskim, argentinskim i dr. znanstvenim časopisima (Mataić Pavičić, 1998: 109-110). U Antofagasti i Iquiqueu za proučavanje hrvatskog iseljeničtva najzaslužnija je povjesničarka i arheologinja, potomkinja bračkih iseljenika Vjera Zlatar Montan. Poznatija su joj djela: *Raices croatas en la region de Antofagasta*, 1994.; *Los Croatas, el salitre y Tarapaca*, 2001.; *Inmigracion Croata en Antofagasta*, 2002.

²⁸ Prema mišljenju Ernesta Livačića, u Čileu postoji oko 150 pisaca hrvatskog podrijetla s jednom ili više objavljenih knjiga. Oni sudjeluju u čileanskoj literaturi gotovo stoljeće i pol pišući uglavnom na španjolskom jeziku iako među njima ima onih rođenih u Hrvatskoj. Većina ih pripada drugom, trećem, pa i četvrtom naraštaju čileanskih pisaca hrvatskog podrijetla (Ljubetić, 20. ožujka 2003.).

kaže Livačić, “često jasna evokacija ili povezanost s precima i kulturom iz koje potječu. Lako su uočljivi ti hrvatski elementi: likovi, ambijent prožet kulturom i tradicijom, povremena upotreba čakavskih idioma u španjolskome jezičnom tkivu, no pored tih eksplicitnih obilježja postoje i dublji slojevi naslijeđa i kulture upijene u roditeljskom domu i utkane u književni tekst i njegovu poruku.” (Ljubetić, 21. ožujka 2003.).

Estaban Roque Scarpa (1914.-1995.), dobitnik čileanske nacionalne književne nagrade, u zbirci pjesama tiskanoj u Barceloni objavljuje pjesmu *Prozori* posvećenu Kazimiru Brunoviću i njegovoj Hrvatskoj, u kojoj su, kako je rekao, “i jedini moji korijeni”. Prigodom posjete Starome Gradu, rodnome mjestu svoga oca rekao je: “Tad sam razumio zanimanje moga oca za tu kulturu. Sve što mi je govorio, bila je istina, a ne plod njegove puste nostalgije kao što sam ja mislio” (Ljubetić, 21. ožujka 2003.).

Nicolas Mihovilović (1916.-1986.), potomak bračkih iseljenika, objavio je tri romana, knjige o likovima iz Magallanesa i zbirku kratkih priča. Pisao je o sudbinama hrvatskih iseljenika na krajnjem jugu Čilea. Nicolasov mlađi brat Domingo Mihovilović Tessier (1918.), član Čileanske akademije, glumac, redatelj, dramaturg, kazališni povjesničar dramatizirao je jedno poglavlje iz prvoga Nicolasovog romana, pod naslovom *Luka Milić, kirurg*, a i sam je 2001. objavio knjigu o svojoj obitelji: “U narodu, koji pamti stoljeća svoga postojanja, ostalo dohodi i prohodi ... Idemo u budućnost, ali dolazimo iz prošlosti to znači da će nešto u nama ostati uvijek nepromijenjeno ... Na temelju toga će se graditi sve što treba nadoći.” (Ljubetić, 22. ožujka 2003.).

Antonio Skarmeta (1940.), porijeklom Bračanin, pripovjedač, romanopisac, esejist, pisac scenarija za film i televiziju, redatelj, sveučilišni profesor, jedan je od najznačajnijih čileanskih i hispanoameričkih književnika. U njegovim djelima također nalazimo hrvatsku tematiku i bračke korijene. Skarmeta je rekao da je postao pisac zahvaljujući svojoj baki Jerki koja ga je tjerala da joj priča i izmišlja priče. Jednom je zgodom čileanski kritičar *Morning Star* istaknuo kako je Skarmetina literatura “putovanje prema vlastitim korijenima gdje kuca ljubav prema životu i ljudima” (Ljubetić, 23. ožujka 2003.).

Pisac i dopisni član Čileanske akademije Eugenije Mimica Barassi također je rekao da je za njegova djela veliku važnost imala činjenica što je potomak hrvatskih iseljenika: “To je od vitalnog značenja. Već od ranog djetinjstva slušao sam pripovijesti, zgrade ili priče koje su kazivali članovi moje obitelji o stvarnim ili izmišljenim događajima. Sve to utječe u stvaranju osobitosti, ostavlja dojmove i tragove. Oni su ucrtani duboko u svijesti i na površini kao tetovaža na koži ... Ima nečeg u Hrvata, u njihovu naslijeđu što ih čini ljubiteljima jezika, izražavanja i humanosti. Ima tu nečeg magičnog.” (Ljubetić, 24. ožujka 2003.).

Osim u povijesnim i književnim djelima, hrvatski etnički identitet u Čileu duboko je ukorijenjen, i zahvaljujući dobro etabiliranoj hrvatskoj etničkoj zajednici²⁹ unu-

²⁹ Prema istraživanju iz 1990. godine, Dane Mataić je utvrdio da je na čileanskim sveučilištima djelovalo oko 140 profesora i predavača, tri rektora, nekoliko dekana, 17 akademika, oko 80 novinara, 140 književnika, 15 svećenika i časnih sestara, dva biskupa, veći broj sportaša i dr. hrvatskog podrijetla. I u poli-

tar čileanskog društva. Hrvatska se promiče i približava Čileu na kulturnom, ekonomskom i znanstvenom planu upravo zahvaljujući hrvatskim iseljenicima, odnosno njenim potomcima.

U posljednje vrijeme mlađi predstavnici, potomci iseljenika (najčešće u dobi od šesnaest do osamnaest godina) posjećuju zemlju svojih predaka, uglavnom kao stipendisti Hrvatske matice iseljenika u ljetnim ili zimskim školama i radnim kampovima. O motivima dolaska i značaja Hrvatske za mlade, govori nam sljedeći primjer s mrežne stranice na kojoj se predstavlja Čileanac Eduardo Martinić, polaznik programa "Eco Heritage Task Force" (EHTF) koji organizira Hrvatska matica iseljenika:³⁰ "Ja sam iz Čilea, rodio sam se u Punta Arenasu. Imam 20 godina. Učim Hrvatski jezik na filozofskom fakultetu u Zagrebu. Za EHTF i kamping sam saznao preko Hrvatske Matice iseljenika da imaju projekt za mlade Hrvate koji žive u dijaspori. Htjeo sam više naučiti o potomcima mojih predaka, i upoznati se sa ostalima sudionicima koji su u istoj situaciji kao i ja i podijeliti iskustva i doživljaje s njima. U Hrvatskoj živim već 4 mjeseca i to je moj prvi posjet domovini mojih predaka, inače moj djed je Hrvat. Htjeo sam više naučiti o potomcima mojih predaka, i upoznati se sa ostalima sudionicima koji su u istoj situaciji kao i ja i podijeliti iskustva i doživljaje s njima. Planiram otići na otok Brač gdje je moj djed rođen. Nadam se da ću imati sreće da sretmem nekoga rođaka i saznam nešto više o mojim korijenima."³¹

U studenom 2001., tijekom održavanja Znanstvenog simpozija "Hrvatska kultura u Čileu i Južnoj Americi" u Punta Arenasu, potpisan je ugovor o suradnji Sveučilišta u Splitu, Zadru i Zagrebu sa Sveučilištem Magallanes.

Godine 2002. prigodom posjeta gradonačelnika i članova Poglavarstva grada Punta Arenas dogovorena je suradnja između splitske osnovne škole *Bol* i čileanske škole *Escuela Republica de Chile* iz Punta Arenasa. Od tada su u više navrata razmijenjeni darovi te učenički likovni radovi i organizirano nekoliko izložbi (npr., izložba u čast čileanskoga poznatog entomologa (hrvatskih korijena) Tomasa Čekalovića Kuščevića.

Iako udruga AMAC³² okuplja diplomirane hrvatske studente širom svijeta, ona, na žalost, još uvijek nema ogranke u Južnoj Americi, pa tako ni u Čileu. Ipak, postoji

tičkom životu zemlje Hrvati su prisutni u rukovodstvima nekoliko vodećih političkih partija, desetak ih djeluje u Parlamentu kao senatori i zastupnici. Dva su Hrvata bili kandidati za predsjednika Republike. U gotovo svim vladama poslije Drugoga svjetskoga rata bio je poneki ministar hrvatskog porijekla. Mnogi su potomci Hrvata na najvišim mjestima u diplomatskoj službi, desetak ih je dobitnika najvećega nacionalnog priznanja što se dodjeljuje zaslužnim pojedincima.

³⁰ Hrvatska matica iseljenika (HMI) tradicionalno organizira program Task Force koji okuplja mlade iz domovine i iseljeničtva što rade na zaštiti okoliša, obnavljajući zapuštene dijelove hrvatskoga prirodno-spomeničkog i kulturno-povijesnog prostora. Sudionici, uz dnevne obveze, moraju voditi i dnevne zapise koje bilježe na blogovima otvorenim na adresi: <http://www.Blog.hr>. Na glavnoj blog-stranici programa Task Force mogu se naći poveznice na osobne blogove sudionika koji uglavnom na engleskom jeziku pišu što rade i kako se provode.

³¹ Eduardo se predstavio na hrvatskom jeziku. Navodimo ga izvorno, pa otuda i određene gramatičke pogreške u tekstu. Više na mrežnoj stranici: <http://www.matis.hr/projekti>

³² Kratica AMAC li AMCA stvorena je od lat. naziva *Almae Matris Croaticae Alumni*, a označuje udrugu diplomiranih studenata Hrvatske. Udruge koje djeluju pod tim nazivom građanske su neprofitne udruge

bilateralna suradnja Sveučilišta u Zagrebu i Katoličkog sveučilišta (Pontifica Universidad Católica de Chile) u Santiagu, Čile. Inicirano je i otvaranje katedre hrvatskog jezika u Santiagu: "U Santiagu se na Univerzitetu priprema otvaranje Katedre hrvatskog jezika koja bi se zvala po Marku Maruliću, a i jedna ulica u metropoli, na prijedlog akademika Ernesta Livačića, zvala bi se po ocu hrvatske književnosti ... Školovanje čileanskih Hrvata u našoj zemlji, razmjena splitskog Sveučilišta i puntaarenaškog Universidad de Magallanes tek su zameci ... Kulturna nastojanja su zapravo naše pretke i održala u ovome hispanском oceanu gdje se miješaju Kreolci, Indijanci i bijelci u suživotu koji ovu zemlju velikih potencijala, ekonomski raslojenu i opterećenu proturječnostima vodi u bogatu budućnost." (Fiamengo, 2000).

Primjer New South Walesa

Pripadnici mlađeg naraštaja hrvatskih iseljenika u NSW-u pripadaju prvom, drugom, trećem pa čak i četvrtom naraštaju Hrvata, ovisno o razdoblju iseljavanja njihovih predaka. Od posebne je važnosti za hrvatsku etničku zajednicu u NSW-u oblikovanje etničkog identiteta i njegovo očuvanje upravo kod toga mlađeg naraštaja koji je posebno ponosan na svoje hrvatske korijene. Veliku su ulogu pritom na sebe preuzele hrvatske udruge i klubovi, tj. njihovi vodeći ljudi starijeg naraštaja. Kako bi se mladi naraštaj hrvatskih iseljenika sačuvao od potpune asimilacije u australsko anglosaksonsko multikulturalno društvo, čelni ljudi većine hrvatskih udruga nastoje ih uključiti u strukture hrvatskih etničkih organizacija. Naime, shvatili su kako će isključivo većim angažmanom i uključivanjem mlađeg naraštaja u postojeće, ali i nove aktivnosti te mijenjanjem mnogih zastarjelih programa unutar društava, klubova i udruga uspjeti održati te organizacije i općenito hrvatsku zajednicu, te ujedno povećati i broj članova. Mladi naraštaj hrvatskih iseljenika, ako se radi o prvom ili drugom naraštaju (koji je doselilo u NSW tijekom osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća) dobro govori hrvatski jezik, dok se njihovi vršnjaci rođeni u NSW-u trude govoriti i naučiti hrvatski jezik u postojećim hrvatskim školama, na tečajevima u domovini koje stipendira Hrvatska matica iseljenika ili njihovi roditelji.

Veliku važnost u oblikovanju i očuvanju etničkog identiteta imaju i folklorne skupine koje djeluju na području NSW-a. Mladi se s hrvatskim narodnim plesovima i pjesmama predstavljaju na različitim australskim proslavama, a česta su gostovanja i u domovini. Tijekom razgovora s pripadnicima mlađeg naraštaja Hrvata u Sydneyu 2003. godine saznalo se kako kod kuće uglavnom slušaju glazbu hrvatskih izvođača poput Olivera Dragojevića, Gibonija, Thompsona, Danijele, Severine, grupa Maga-

i okupljaju diplomante jedne visokoškolske ustanove. Osnivanje sličnih udruga, praksa je u sveučilišnim središtima u svijetu, pa tako posljednjih desetak godina dolazi do njihova osnivanja i u našoj zemlji, te čine domaći odjeljak – AMAC Domus. Ogranci AMAC-a izvan zemlje organizirani su u inozemni odjeljak – AMAC-Mundus. Udruge AMAC djeluju u Sjevernoj Americi, Europi, Australiji, Aziji i Africi. Njihov rad posebno se iskazao u ratnim godinama kada su pružile neprocjenjivu pomoć u promicanju Hrvatske u svijetu, te materijalnu pomoć.

zin, Prljavo kazalište, dalmatinskih klapa itd., te ističu kako istodobno putem zabavnih pjesama uče hrvatski jezik i misle na domovinu svojih predaka. Iako većina mlađeg naraštaja u roditeljskoj kući njeguje etnički identitet, od posebnog su značenja i već spomenute škole u kojima, uz hrvatski jezik, uče i o povijesti i kulturi matične domovine, te Crkva kao objedinjujući čimbenik u očuvanju hrvatskog etničkog identiteta, ali i kao povećani prostor u kojem se odvija velik dio duhovnog i kulturnog rada i života (priređuju se sastanci, zabave, predavanja i piknici vikendom).

Na području književnosti i umjetnosti, najveća zasluga u očuvanju hrvatskog etničkog identiteta kod mlađeg naraštaja hrvatskih iseljenika pripada društvu HALUD (Hrvatsko-australsko literarno i umjetničko društvo) koje je dosad objavilo jedanaest knjiga. Anna Kumarich je na proslavi obljetnice HALUD-a izjavila: “Ne možemo nego biti ponosni na sva svoja ostvarenja koja HALUD njeguje, širi i štiti. Narod bez duhovne baštine i nacionalnog identiteta nije narod ...” (Tkalčević, 1999).

Osobito značenje pripada Društvu bivših studenata i prijatelja hrvatskih sveučilišta (AMAC) kojem su ciljevi daljnja suradnja, okupljanje bivših studenata i prijatelja hrvatskih sveučilišta, promicanje hrvatske kulture u australskom društvu, organiziranje umjetničkih izložbi, festivala hrvatske hrane i pića, koncerata hrvatskih grupa i izvođača, što izaziva posebno zanimanje kod mlađeg naraštaja australskih Hrvata.

Hrvatska matica iseljenika iz domovine različitim programima i aktivnostima privlači i potiče mlađi naraštaj australskih Hrvata na učenje hrvatskog jezika tijekom ljetnih i zimskih škola učenja hrvatskog jezika u domovini, organizira upoznavanje prirodnih ljepota i kulturnih vrijednosti Hrvatske te time potiče i razvija etnički identitet, a ujedno nadograđuje njihova znanja o Hrvatskoj. Istodobno se razvija međusobna suradnja i povjerenje na relaciji zemlje prijema i zemlje podrijetla (domovine), što je od posebnog značenja za mlađi naraštaj hrvatskih iseljenika, a stječu se i nova poznanstva i prijateljstva. Tako je s ciljem usavršavanja hrvatskog jezika i približavanja Hrvatske mlađem naraštaju hrvatskih iseljenika iz NSW-a 2005. godine organiziran trojtjedni studijski boravak skupine maturanata i nastavnika iz Sydneya u Hrvatskoj, s posjetom dvorcu Trakošćan, Varaždinu i svetištu Mariji Bistrici. Uz to, Hrvatska matica iseljenika organizirala je i predstavljanje izložbe “Izbliza – Hrvati u Australiji” u Hrvatskoj te predstavljanje knjige “Susret svjetova i Australija” u Zagrebu na kojima je nazočio i mlađi naraštaj Hrvata iz NSW-a.

Zaključne napomene

Na oblikovanje hrvatskog etničkog identiteta u dvije prekomorske zemlje – Čileu i NSW-u, znatno je utjecala migracija, politika zemlje useljenja i zemlje iseljenja. Zbog velike fizičke udaljenosti dviju navedenih država od Hrvatske, zemlje iseljenja, te zbog političkih prilika koje su u njoj vladale, kao i stoljetnog potiskivanja nacionalnog imena, pretpostavili smo da hrvatski etnički identitet neće “preživjeti”. Ako se uzme

u obzir “povijesna dimenzija” u stvaranju hrvatskog etničkog identiteta, onda se vidi da je u Čileu hrvatski identitet bio potisnut u korist jugoslavenskog identiteta, a da je u Australiji istodobno postojao i jugoslavenski i hrvatski etnički identitet. Stoga će se proces redefiniranja etničkog identiteta u vrijeme Domovinskog rata i raspada Jugoslavije drugačije odraziti na hrvatske etničke zajednice u tim zemljama, kao i na stvaranje njihove etničke svijesti. Razlog tome nalazi se u poslijeratnoj migraciji (politička migracija nakon Drugoga svjetskog rata) koja je u Australiji bila veća, organiziranija i koja je osnovala nekoliko nacionalnih društava. U očuvanju hrvatskog etničkog identiteta u tom razdoblju u Australiji ističe se utjecaj hrvatske katoličke crkve, odnosno katoličkih udruga. U Čileu je poslijeratna migracija bila mala, pod čvrstim nadzorom službene jugoslavenske vlasti i odvojena od “projugoslavenizirane” hrvatske etničke kolonije. Hrvatska katolička crkva, misija, župa ili neki sličan organizacijski oblik među hrvatskim iseljenicima u Čileu nije postojao. Isto tako, dok su neposredno nakon prvih slobodnih izbora u Hrvatskoj u NSW-u nikli ogranci HSP-a i HDZ-a, u Čileu se još uvijek vodila snažna jugoslavenska propaganda.

Pojedini intelektualci, koji su uglavnom rođeni u Hrvatskoj i migrirali u Čile nakon Drugoga svjetskoga rata, organizirali su tribine, predavanja, prevodili vijesti iz Hrvatske, utjecali na etničku koloniju i na čileansko javno mijenje, pa je hrvatska (jugoslavenska) etnička kolonija na taj način osnažila etničku svijest. U NSW-u se pak većina iseljenika odmah identificirala s Hrvatskom, jer je upravo slobodna Hrvatska izvan jugoslavenskih okvira bila ostvarenje njihova sna. Redefiniranje etničkog identiteta za vrijeme Domovinskog rata, iako u različitom obliku, odrazilo se u obje države. Nakon Domovinskog rata, hrvatska etnička zajednica u Čileu, zahvaljujući svome visokom položaju na čileanskoj društvenoj ljestvici, pridonijela je tomu da je Čile prva prekomorska država koja je međunarodno priznala nezavisnost Republike Hrvatske. Etnička mobilizacija u pružanju moralne i materijalne pomoći, te briga oko izbjeglica bila je zastupljena u obje države, što je pokazatelj jedinstvenih ciljeva Hrvata u domovini i iseljeništvu.

Danas se etnički identitet u NSW-u i Čileu prepoznaje kroz različite aktivnosti institucionalnih i neinstitucionalnih oblika etničkog zajedništva i, kao najvažnije, kroz pojačano zanimanje potomaka hrvatskih iseljenika koji etnički identitet smatraju bitnim u razumijevanju svoga vlastitog identiteta.

“Obećanje povratka” prvih ekonomskih iseljenika sada je preneseno na njihove unuke, pravnike koji se vraćaju u svoju pradomovinu kako bi “razumjeli sebe” i ono što čini njihov identitet. Unatoč visokom stupnju asimilacije, osobito kod mlađih potomaka hrvatskih iseljenika, etnički identitet postaje sve više stvar kulturnog izbora koji se izražava u potrebi povezivanja obje domovine (zemlje iseljenja i zemlje useljenja). Etnički markeri poput jezika, religije, običaja i kulture uočavaju se u obje države, ali u različitim oblicima. U Čileu jezik i religija nisu pokazatelji hrvatskog etničkog identiteta, za razliku od NSW-a. Hrvatske škole u Čileu postoje samo na simboličkoj razini (nose samo hrvatski naziv, a pohađaju je uglavnom Čileanci), dok u NSW-u, osim hrvatskih škola, postoje Hrvatski studiji na Sveučilištu Macquarie.

Unatoč razlikama, može se zaključiti da hrvatski etnički identitet u obje države može poslužiti kao snažna poluga u transnacionalnom povezivanju i otvaranju Hrvatske svijetu. Budući da je identitet dinamičan i u stalnom procesu promjena, i hrvatski etnički identitet stalno mijenja oblike i svojstva. Hrvatski etnički identitet u Čileu i NSW-u određen je društvom prijema pa, iako govorimo o “simboličkoj etničnosti”, i australskim i čileanskim Hrvatima on je ipak bitna karika u društveno-ekonomskom razvoju ovih država i zastupljenosti Republike Hrvatske, njene kulture, običaja i vrijednosti izvan nacionalnih okvira.

Literatura

Armstrong, J. (1982). *Nations before Nationalism*. Chapel Hill NC: University of North Carolina Press.

Alagich, M. (1988). “Early Croatian Settlement in Eastern Australia, in The Australian People”: an: J. Jupp, Angus and Robertson (ed.). *Encyclopedia of the Nation, its People and their Origins*. New South Wales: North Ryde.

Antić, Lj. (1987). *Naše iseljeničtvo u Južnoj Americi i stvaranje jugoslavenske države 1918*. Zagreb: Stvarnost.

Antić, Lj. (1991). *Hrvati u Južnoj Americi do godine 1914*. Zagreb: Stvarnost & Institut za migracije i narodnosti.

Antić, Lj. (2002). *Hrvati i Amerika*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika.

Banović, B. (1990). “Potisni i privlačni faktori u iseljavanju iz Hrvatske u Australiju od konca 19. stoljeća do recentnog vremena”, *Migracijske teme*, Zagreb, br. 1.

Budak, L. (1988). “The Conditions of Croatians, in The Australian People”: an: Jupp, Angus and Robertson (ed.). *Encyclopedia of the Nation, its People and their Origins*. New South Wales: North Ryde.

Bonačić Dorić, L. (1941). *Historia de los Yugoslavos en Magallanes su vida y su cultura*. Punta Arenas, svezak I, II, III.

Bošnjak, T. (2005). Hrvatske škole u Australiji, u: *Izbliza, Hrvati u Australiji*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika, str. 10-13.

Božić, S. (1998). „Etničnost migrantiskih zajednica: nastajanje novih manjina“, u: Ružica Čičak-Chand i Josip Kumpes (ur.) *Etničnost, nacija, identitet: Hrvatska i Europa*. Zagreb: IMIN&Naklada Jesenski Turk&Hrvatsko sociološko društvo, str. 85-100.

Colic-Peisker, V. (2005.) “Australski Hrvati na početku 21. stoljeća”, u: Silvija Letica (ur.) *Izbliza, Hrvati u Australiji*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika, str 5-7.

Čizmić, I. i Živić, D. (2005). “Vanjske migracije stanovništva Hrvatske-kritički osvrt”, u: *Stanovništvo Hrvatske-dosadašnji razvoj i perspektive*, Zagreb: Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar”.

- Heršak, E. ur. (1998). *Leksikon migracijskoga i etničkoga nazivlja*. Zagreb: IMIN&Školska knjiga.
- Hetrich, I. (1996). *Kroz Južnu Ameriku*. Zagreb: Marin Držić.
- Holjevac, V. (1968). *Hrvati izvan domovine*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Gol, N. (1980). "Katastrofa barka Stefano i Prvi hrvatski doseljenici u Australiji", u: *Iseljenički kalendar*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika.
- Jenkins, R. (1996). *Social Identity*. London i New York: Routledg.
- Katunarić, V. (2003). *Sporna zajednica*. Zagreb: Naklada Jesenski Turk & Hrvatsko sociološko društvo.
- Leontić, Lj. (1955). „Jugoslavenska narodna obrana u Južnoj Americi“, u: Zagreb: *Matičin iseljenički kalendar*.
- Mataić Pavičić, D. (1992). „Hrvatska dijaspora u Čileu“, Izlaganje sa znanstvenog simpozija u Dubrovniku povodom 500. godina otkrića Amerike.
- Mataić Pavičić, D. (1998). „*Hrvati u Čileu/Croatas en Chile*“. Zagreb: Pintar design.
- Melucci, A. (1996-1997). "Etnički i kulturni identitet". Beogradski krug. Beograd, br. 3-4/1-2, str. 34-49.
- Perić, M. (2003). „Kulturna društva čileanskih Hrvata“, u: Kukavica Vesna (ur.). *Hrvatski iseljenički zbornik 2004*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika, str. 267-278
- Perić, M. (2004). *Obrasci transformacije identiteta hrvatskih iseljenika u Čileu* (magistarski rad). Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Poutignat, Ph. i Streiff-Fenart, J. (1997). *Teorije o etnicitetu*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Radica, B. (1992). *Hrvatska 1945*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Rojnica, I. (1994). *Susreti i doživljaji-razdoblje od 1938. do 1975 u mojim sjećanjima*, knjiga druga:1945-1975. Zagreb: DoNeHa.
- Smith, A. (1986). *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Books.
- Smith, A. (1995). *Nations and Nationalism in a Global Era*. Cambridge: Polity.
- Smith, A. (1998). *Nacionalni identitet*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Smith, A. (2003). *Nacionalizam i modernizam*. Zagreb: Politička misao.
- Stanković, V. (2005). "Pastoralna skrb za Hrvate-katolike u Australiji", u: *Izbliza, Hrvati u Australiji*, Hrvatska matica iseljenika, Zagreb, str. 8-9.
- Škvorc, B. (2005). *Australski Hrvati, Mitovi i stvarnost*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika.

Šutalo, I. (2004). *Croatians in Australia, Pioneers, Settlers and Their Descendants*. Kent Town, South Australia: Wakefield Press.

Tilly, Ch. (1978). "Migration in Modern European History", u: W.H. Mc Neill & R.S. Adams (ed.). *Human Migration: Patterns and Policies*. London: Bloomington Indiana University Press.

Tkalčević, M. (1999). "Povijest Hrvata u Australiji", Hrvatski svjetski kongres u Australiji, Melbourne.

Zlatar Montan, V. (1994). *Raices Croatas en la region de Antofagasta*. Antofagasta.

Zlatar Montan, V. (2002). *Immigracion Croata en Antofagasta*. Antofagasta-Chile: Hrvatski dom.

Weinreich, P. (1988). "Variations in Ethnic Identity: Identity Structure Analysis", u: Liebkind, Karmela (ur.). *New Identities in Europe*, Hants England: Gower.

Novinski tisak:

Cvitan, Grozdana. „Čovjek pretrpi svašta”, *Matica*, Zagreb, br.1, 2003:18.

Fiamengo, Jakša. "Jadranski geni na jugu Čilea", *Slobodna Dalmacija*, 9. travnja 2000.

Košćić, Nevenka. "Antofagasta je jedino mjesto na svijetu gdje se još plešu hrvatski salonski plesovi", *Večernji list*, Zagreb, 18. siječnja 2002.

Lešić, Željka. "U posjetu hrvatskoj matici iseljenika-Francisco Dulcic, useljenik iz Čilea". *Dom i svijet*, broj 236, 2000., (www.hic.hr/dom/236).

Ljubetić, Jerko. "Lenka, Nerudin val od kristala". *Slobodna Dalmacija*, Split, 20. ožujka 2003.

Ljubetić, Jerko. "Hrvatska srž u čileanskoj literaturi", *Slobodna Dalmacija*, Split, 21. ožujka 2003.

Ljubetić, Jerko. "Hrvati na kraju svijeta". *Slobodna Dalmacija*, Split, 22. ožujka 2003.

Ljubetić, Jerko. "Literarno putovanje u korijene" *Slobodna Dalmacija*, Split, 23. ožujka 2003.

Ljubetić, Jerko. "Ima nešto magično u hrvatskom narodu". *Slobodna Dalmacija*, Split, 24. ožujka 2003.

Jugoslavija, Antofagasta, Chile, 1915.

Mesarić Žabčić, Rebeka (2002). *Australija zemlja obećana*, Feljton slobodne Dalmacije, *Slobodna Dalmacija*, Split.

Rebeka Mesarić Žabčić
Rebeka.Mesaric@imin.hr

Marina Perić
Marina.Peric@imin.hr

Institute for Migration and Ethnic Studies
Zagreb

UDK 314.743(83=163.42)
314.743(944=163.42)

Preliminary communication
Received: March 29, 2006.
Accepted: June 19, 2006.

Redefining Ethnic Identity

Examples of Croatian Ethnic Communities in Chile and New South Wales

This article analyses ethnic identity on the example of Croatian ethnic communities in overseas countries, Chile and Australia, in the period from the beginning of the Homeland War and international recognition of Croatia until today. The object of this research is Croatian emigrant community and various social activities organized by Croatian organizations. The aim of this article is to discuss to what extent and on what levels is ethnic identity recognizable in Croatian ethnic communities in the two researched states, and in the same time, to establish their similarities and differences. The research is based on the relevant literature, prior researches, analyses of newspaper articles and information on Croatian emigrant communities found on the Internet as well as through interviews with members and representatives of different societies which are active in Croatian ethnic communities in the selected countries.

Key words: emigration, ethnic identity, Croatian emigrants, Croatian organizations, Croatian community, multiculturalism

Introduction

Emigration of Croats to overseas countries begun in the middle of the 19th century and continued during the 20th century. Even though, historically speaking, we can distinguish four major emi-

gration waves,¹ this article mostly deals with the last one, i.e. with the period of emigration which has started in the 1990ies and has continued until today and has been directed towards Australian state of New South Wales and towards Chile. The main aim and goal of this research is to discuss to what extent and on what levels is ethnic identity recognizable in Croatian ethnic communities in Chile and New South Wales, and whether there are similarities and differences in the type of activities organized by the existing Croatian organizations.

Emigration to overseas countries was happening under direct or indirect influence of unfavorable economic and political conditions in the home country, and emigration was directed towards politically more stable and economically more developed regions.

It is very difficult to determine what influences a decision of each individual to leave his/her home country, and which are the key reasons which motivate an individual to finally come to the decision to leave. Most of the theories of migration list numerous factors which cause migrations, and which can be mostly grouped into two groups. These are pull and push factors. Between the regions in which these two groups of factors are dominant, migration of population occurs. Push factors are of socio-economic (major economic crises, inability to feed one's own family, crises in vine growing, crisis of shipbuilding industry, surplus labor in agriculture, inability of cities and surrounding areas to hire the surplus labor from agriculture, general underdevelopment, small offer of jobs in one's own place of living, unsatisfying social conditions in local communities, etc.), but also of political nature (unacceptable political situation in the home country, activities of Communist Party of Yugoslavia and communist government in the former state, Yugoslav ideology, frequent wars, two World Wars, political crises of the late communist era and the Homeland War). Pull factors for the emigration of Croats to Australia and Chile were: secured jobs on the sugar cane plantations, in tobacco industry, vine growing, saltpeter mines, and, in the later periods of emigration, in building industry, catering industry, trade, computer business and transport industry. Hence, we can say that the reasons which caused the emigration of population during four major waves were partly socio-economic and partly political. Consequences of overseas migrations can be observable on the country (region) of emigration, immigration country, and on the migrant i.e. on migrants as a group. The country which is the source of emigration usually loses the most vital section of population, and this gradually leads to the changes in population structure generally, and they are, in the long run, reflected on the specific re-

¹ First wave: from the 1880ies until the First World War - emigration to overseas countries, caused by a combination of political and economic reasons; Second wave: after the Second World War - emigration caused by inadequate development and poverty of the country and the communist regime governing the former state; Third wave: 1960ies and 1970ies - instigated by the liberalization of state politics towards the so-called 'contemporary' labor migration to Western European countries, economic by nature, and caused by a bad state of the labor market in Croatia and increased demand on the Western European labor markets; Fourth wave: since 1990ies - forced emigration of a certain number of Croats from the larger territory of Croatia and Bosnia and Herzegovina, caused by Serbian aggression (Akrap 2003; Čizmić, Živić 2005).

gions, countries and vice versa, while a migrant (emigrant) passes through different experiences on individual level, so as to satisfy his/her personal wishes, goals, needs and expectations.

Periods of emigration to Chile from the 19th century until today

Emigration of Croats to the countries of South America was documented as early as the middle of the 19th century, even though these were mostly individual cases, mostly seamen and sailors. The last two decades of the 19th century were marked by mass emigrations of Croats to North and South America, Chile including, from the Austrian county of Dalmatia, and especially Dalmatian islands. Those who immigrated to Chile were from the islands of Brač and Hvar and from the regions around Dubrovnik and Omiš. It is estimated (Mataić 1998; Antić 2003) that almost 80-90% of Croatians immigrants to Chile came from the island of Brač.

The Croats inhabited the south (Magallanes region) and north (Antofagasta and Tarapaca) of Chile. They lived in, the so-called, colonies, which differed in size and accommodated from a few dozens to a few thousand immigrants.

To the Magallanes region they came during the 1870ies and in larger numbers during the 1890ies. This region was inhabited because of the gold fields which were discovered in 1869 in the Rio de la Minas which is flowing through the town of Punta Arenas, where the first Croatian colony was founded.

The second Croatian immigration colony was founded in the little town of Porvenir on the island of Tierra del Fuego. The island was inhabited by Croatian immigrants during the 1870ies, and they lived and worked in small groups as gold diggers.

The Island of Tierra del Fuego was inhabited by large number of Croatian immigrants in the middle of the 1880ies. Their arrival was connected with the gold rush, but also with the activities of Julius Popper in this region.² After the gold rush was over, the immigrants gradually switched to other activities or abandoned the island. Those who stayed took on to cattle breeding.

In later periods, saltpeter industry attracted a larger number of immigrants to the warm regions on the north of Chile, to Iquique in Tarapaca region and Antofagasta

² J. Popper, a Romanian of Jewish origin, arrived to the Terra del Fuego in 1886 to conduct some research in geography and he was also interested in gold fields. He founded the Society for the Exploitation of Gold Fields in Buenos Aires, and established a field base in Terra del Fuego. In the first group of Croats, whom Popper brought from Buenos Aires to Terra del Fuego in 1887 was Matija Mihalić, who was born in the village of Pučišće on the island of Brač in 1864 (Antić 1991:273).

in the region of the same name. Croatian immigrants arrived to Antofagasta mostly by sailing through the Strait of Magellan or arrived to Buenos Aires and then used the overland route across the Andes.

Croatian colonies in these regions were gradually growing in size, because of the extraction and processing of saltpeter and Croats were the pioneers in the working out of saltpeter mines. They participated in all the jobs related to saltpeter: they were the factory owners, manual workers and clerks. The largest number of Croats in the north of Chile lived in the region of Antofagasta, and the best organized colony was situated in the town of the same name.

At the beginning, almost everybody engaged in trade. After that, they engaged in other jobs as well, so many of them invested money in the saltpeter industry as well as in the sulfur and crystallized salt mines.

Smaller number of immigrants came to the towns of Calama, Tocopilla and Chanaral at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. They mostly engaged in trade.

A smaller number of Croats also immigrated to the central part of Chile, to the towns of Valparaiso and Santiago.

Second important period of immigration was the period after the First World War when the USA introduced the so-called immigration quotas, so larger numbers of immigrants were aimed towards the countries of South America (Argentina, Brazil, Chile). Namely, in 1921, the USA passed a restrictive Immigration Law, which proposed an immigration quota of 3% of immigrants of certain nationality who already lived in the USA (according to the census from 1910). The Law became drastically stricter in 1924 when the immigration quota was lowered to 2% (according to 1890 census).

At the end of the 1920ies new colonies of Croatian immigrants were founded in the cities of Santiago, Concpcion, La Serena Ovalle, Vina del Mar and Valdivia. This was due to the re-emigration of Croatian immigrants inside Chile, which was the consequence of the political centralization of the government, economy and higher education in the capital of Santiago, and due to closing down of saltpeter factories after the discovery of artificial fertilizers (many Croatian immigrants lost their jobs, and Croatian businessmen were forced to close down the factories).

By the World War Two, significant immigration of Croats to Chile had stopped.

Besides economic emigration, which was characteristic of these two periods, political immigration was also present, mostly to Argentina, but a smaller number of Croats, the so-called political emigrants, arrived to Chile as well, after the Second World War. Croatian ethnic colonies in Chile still exist today and the biggest ones are in the towns of Punta Arenas, Porvenir, Iquique, Antofagasta and Santiago.

According to the estimates of the Chilean Foreign Office, there are around 150.000 of Chileans of Croatian origin in Chile today, which amounts to 1.5% of the total population of Chile. Insignificant number of Chilean Croats was born in Croatia,

which means that they belong to the first generation of immigrants. Today the name 'Chilean Croats' is mostly used for Croats in Chile, and this name specifies a special ethnic category of Chileans of Croatian origin.

Periods of emigration to New South Wales from the 19th century until today

It was assumed that the first Croats arrived to New South Wales around the year 1800, even though there were some indications of their arrival before the specified year. These were mostly sailors from the coastal regions of Croatia, who were working on the foreign ships. The name of A. Cumberbitch, a free immigrant, can be found on the 1800-1802 censuses of New South Wales (Tkalčević 1999). Another source stated that the first Croatian immigrants came to the settlement called Broken Hill in New South Wales before 1880 (Tkalčević 1999). Holjevac (1968) claimed that the first Croatian immigrants to New South Wales were Zuburić and Poldrugo. Marin Alagich (1988) pointed that in 1890 around 150 Croats lived in NSW in the settlement called Broken Hill. They were among the first settlers to open wine shops and to organize collective buying-off of milk, they engaged in vegetable growing and fishing. The period from 1890 to 1918 is considered to be the first major immigration wave, when a large group of Croats from the village of Račišće on the island of Korčula arrived to the western part of Australia. The reason for this immigration wave was phylloxera (vine pest) which struck the Dalmatian vineyards and 'chased' many vine growers to emigration (Colic-Peisker 2005).

More important wave of immigration towards New South Wales occurred in the period between 1918 and 1945. At the end of the World War One due to political changes and difficult economic situation in the home country, there was an intensive chain migration of Croats to Australia. Croats from all parts of Dalmatia, Herzegovina, Lika, Kordun, Banovina and Slavonija arrived. The generation of immigrants who arrived in the period from 1918 to 1930ies engaged in fishing, vine growing, growing vegetables and worked in the stone-pits and in building industry. Great economic crises of the 1930ies stopped the immigration of Croats to Australia, but continued again right after the Second World War (Colic-Peisker 2005). In the period after the Second World War the three largest Croatian immigration waves arrived to Australia. The first started in 1948 when many Croats who fought in the World War Two on the side of the Independent State of Croatia, immigrated to Australia from refugee camps in Austria, Italy and Germany. These were the so-called Displaced Persons, many Croats who, because of their anti-communist political orientation, were political refugees in the European prisoner camps before they boarded the ships to Australia (colic-Peisker 2005). Even though the majority of Croats were highly educated, their qualifications were not recognized in Australia, and many doctors and other experts begun their Australian life as manual workers and women as domestic help. So, even though they lost their personal and professional status, which was their fate

in the 'new homeland', they remained morally strong and they initiated a struggle for the preservation of Croatian identity, by founding organizations and ethnic clubs. This was Croatian anti-communist immigration wave towards Australia, but also towards other countries which accepted political refugees (Radica 1992, Rojnica 1994, Colic-Peisker 2005). Ilija Šutalo (2004) further divided the immigrants into five different categories: economic immigrants, political immigrants, dissatisfied individuals, family reunions and refugees. They were coming from Dalmatia, Bosnia and Herzegovina, Srijem, Lika, Bačka, Boka Kotorska, and Eastern Slavonia.

The second wave of immigration of Croats towards New South Wales and other parts of Australia lasted from 1954 to 1960, when a generation of young Croats, even though they did not participate in the Second World War, decided to leave Croatia rather than to build their future under the communist regime, 'at home'. This was the wave of economic migration when Australia accepted and employed healthy and strong young people to work in industry (Colic-Peisker 2005). The largest immigration wave of Croats arrived to NSW between 1960 and 1973. They were mostly from Dalmatia, Dalmatinska Zagora, but also from other rural and urban regions of Croatia. This was also economic immigration, a part of the so-called 'mass-import' of labor force to Australia from southern Europe. Colic-Peisker (2005) pointed that men would arrive first, with the support of a cousin who arrived before them (chain migration), and after few years, their fiancés, wives or families would follow. They would mostly settle close to their compatriots and they frequently worked in the same companies which ensured linguistic, emotional and practical support. The members of this group of Croatian immigrants are mostly retired today, but still represent the most numerous group and they dominate the Croatian clubs and organizations, where on weekends they play bowls, cards, serve Croatian traditional food or sing songs by Croatian popular singers. The period between 1973 and 1990 can be characterized as a period in which there were no significant immigration waves of Croatian population to NSW and Australia in general. The new wave started after 1990 and is still going on. During this period a large number of Croats with university degrees and knowledge of English language arrived to NSW and Australia, in general. This immigration wave was instigated by economic, but also political crisis of the late communism in Croatia, and later by the war, economic situation and rapid growth of unemployment. The majority of new coming Croats managed to find jobs on the basis of their qualifications and, gradually, together with their children, they managed to change the image of Croatian community in Australia and to become more present in public and cultural life. Through its inclusion in the social mainstream of Australian everyday life, Croatian ethnic identity of Croatian immigrants has gradually spread over the multicultural society of the Australian continent.

Methodological and theoretical-terminological notes

This article discusses identity, or, more precisely, redefining of identity of Croatian ethnic communities in Chile and NSW. Here we understand ethnic identity as a type

of collective identity, and we place special emphasis on the process of 'identification transition'. In other words, it is assumed that the Homeland War, i.e. the break up of the former Yugoslavia, influenced the process of redefining of ethnic identity of Croatian ethnic groups in Chile and in NSW. Since identification transition includes endogenous (internal) and exogenous (external) transition (Weinreich 1988), we are analyzing here apparent as well as latent forms of ethnic identity of Croatian ethnic groups in the two states.

Our aim was to answer the following questions: Did the Homeland War and the break up of Yugoslavia cause redefinition of ethnic identity of Croats in NSW and in Chile? In which way is ethnic identity now defined? Which are the characteristics of their ethnicity?

The analysis of collective/ethnic identity is inseparable from the analysis of the social world in which it is developed, so it was inevitable to include the time-space dimension.

We have selected two states on different continents (Australia, South America), where Croatian ethnic community lives, so as to discuss the possible similarities and differences in relation to their ethnic identity. Processes of overseas migrations from Croatia were taking place over a hundred-years long period of time, through different periods and types of migrations. It is a well known fact that different generations of immigrants live today in the two selected states, and that they emigrated from different state formations which Croatia was a part of (Austro-Hungarian Monarchy, Kingdom of Yugoslavia, SFRJ), and therefore, that they preserved different images, reminiscences and memories of their homeland. Their descendants have adopted culture and knowledge of their ethnic belonging mostly through family socialization, so it is assumed that the consciousness of Croatian immigrants of their own ethnic belonging, if it exists, mostly stems from a symbolic-mythical basis and can be described as symbolic ethnicity.

That is to say, in ethnic identification symbols are the key factors, because the symbols divide 'us' from 'them'. They are the signals for those 'outside' and those inside a group. Symbols usually survive because they are a part of the mythical structure. Story telling can awake, among members of a certain group, a strong awareness of the 'common destiny' (Armstrong 1982: 6-9). In accordance to that, Armstrong described ethnic identity as a group of emotions and beliefs shared by members of an ethnic group which is shaped through myths and symbols (the so-called mythical-symbolic complex): 'Myths, symbols and patterns of communication 'constitute' ethnic identity; myths, including mythomoteure³ embody systems of values and symbols during long periods of time.' (1982:283).

³ This term was coined by Smith in his book *The Ethnic Origins of Nations*, 1988, and signifies a motivating mythic force (according to the note from: Smith 2003:186).

The importance of symbolic-mythical complex for the survival of an ethnic group was observed by Smith, too, but, unlike Armstrong, he went a step further and pointed out that the 'ethnic core' is changeable; i.e. that the content of ethnic identity can change: 'To be Italian or Russian today is not the same as in 1980, or even less so in 1960, in the eyes of the members of that group or in the eyes of outsiders.' (1995:31).

Smith has emphasized the six main characteristics of an ethnic community: collective name, myth of common ancestry, collective historical memory, one or more distinctive elements of the common culture, connection to a specific 'homeland', feelings of solidarity between the members of the group (1998:40). According to him, the important factors in ethnic identification, besides common historical and cultural contents, are subjective components: myth on common ancestors, 'common historical memories', feelings of belonging to a certain country and closeness to it (even though separated from its homeland, an ethnic group can exist through the feelings of nostalgia and spiritual connectedness). Cohesion and self-awareness of the members of a community can increase or decrease, depending on the intensifying or lessening of the subjective meaning of each of these characteristics (comp. Smith 1998). Smith thinks that the collective cultural identity should be reconstructed from the historical, subjective and symbolic standpoint: 'Collective cultural identity is not about the uniqueness of cultural elements through several generations, but about the feelings of continuity shared by different generations of a specific cultural population unit, about their common memories of past events and periods of history, as well as about images each generation has on the collective destiny of that population unit and its culture' (1998:46).

This article is directed towards the analysis of ethnic organizations: forms of ethnic connectedness and ethnic identity of young people (the descendants of the immigrants), i.e. towards the reconstruction of tradition. The following concepts are used: ethnic organization, ethnic mobilization, ethnic initiation, ethnic markers, ethnic handicap, etc. Under 'ethnic organizations' we can include all the social institutions and gatherings of a specific ethnic group (clubs, political parties, associations). Ethnic mobilization refers to the activation of the members of a certain ethnic group (on ethnic basis) in order to achieve specific goals. Ethnic markers or traits are the characteristics of an ethnic group such as language, symbols, territory (comp. Heršak, ed., 1998:54-55). The term ethnic handicap is used to point to the non-existence of a specific ethnic marker which can, but does not have to, represent a difficulty in the realization of ethnicity (for example, not knowing the mother's tongue). Ethnic initiation is a symbolic-ritual passage from one identity to another (comp. Jenkins 1996:40-45).

When speaking about ethnic identity of the young people, we agree with Melucci's (1996/97:45) claim that ethnic identity loses its biological connotations, or, in other words, that its roots in cultural tradition are becoming weaker, and hence today it becomes a question of cultural choice, a reservoir from which individuals and groups can derive their identity. Even though the traditional roots of ethnicity are weaker

(assimilation, migration), ethnic identity is increasingly perceived as a criterion of identification which ensures the identity's continuity and history.

Under the project organized by the Institute for Migration and Ethnic Studies from Zagreb, titled *Croatian Migrant Communities: Belonging and Multiculturalism*, headed by Dr Saša Božić, various research phases were conducted in both countries: field research, talks, interviews, written correspondence with the presidents of the ethnic organizations, etc. Numerous sources (from different scientific disciplines, such as history, sociology, political sciences, psychology, economy, geography), were used and analyzed to compare the processes of defining and redefining of ethnic identity among the older and younger generation of Croatian ethnic community on the different localities, in Australia and South America, i.e. in NSW and Chile, from the contemporary perspective.

Ethnic organizations: forms of ethnic union

Ethnic organizations have a task to promote common interests of an ethnic group, in formal and informal organizational forms. We usually place their activities in the context of the discussions on the processes of identification, assimilation, naturalization of specific ethnic groups. Processes of formation of different ethnic institutions, such as soccer clubs, folklore or lobbyist groups, are closely related to the needs of the ethnic group or with the need to overcome social isolation (Božić 1998:86).

So as to establish and strengthen societal borders towards the acceptance of 'others', the ethnic migrant community creates its own ethnic network of different institutional and non-institutional forms of collective activities for the reputation of its name, but also for the protection of its own status and interests.

The example of Chile

The formation of first Croatian migrant communities in Chile was documented at the end of the 19th century. Initially Croatian (Slavic) ethnic organizations⁴ had a social function – to provide protection for their members in case of illness or death. They existed under the national Croatian name⁵ for a short period of time, from the

⁴ First Croatian charity organizations carried Slavic or Austrian names: Slavic Charity Society 1894, Antofagasta; Slavic Charity Society 1896, Iquique; Austrian Society of Mutual Help 1896, Punta Arenas (comp. Antić 1991).

⁵ At the beginning of the 20th century there was a national reformation movement among the Croatian colonies in Chile, which was especially prominent in the south, in Punta Arenas. Many Croatian organizations were founded, such as: Croatian Library, 1899; Croatian Charity Society, 1900; Croatian Voluntary Fire Brigade, 1902; Croatian Tamburitza Society 'Tomislav', 1904; Croatian Sports Club 'Sokol', 1912; Croatian Woman, 1914, etc. in Punta Arenas or Croatian Assembly in the town of Taltal in 1903 (comp. Perić 2004).

beginning of the 20th century till 1914. Later they assumed cultural, economic and political function, but were called 'Yugoslav' societies.⁶ From the First World War onwards, ethnic organizations⁷ were 'pro-Yugoslav' and they mostly promoted the politics of the official Yugoslav authorities.

Since migration from Croatia to Chile stopped before the Second World War, and after the war, a very small number of political immigrants arrived, who remained isolated and excluded⁸ from the 'old Croatian migrant community', Croatian ethnic community did not renew itself with new members. On the other hand, the Chilean politics of integration (assimilation), through legal regulations and education system, shattered the 'strict ethnic boundaries', and hence due to increased numbers of mixed marriages⁹ and the time and distance that separated the community from the homeland, Croatian ethnic identity was diminishing, and reappearing in new, hybrid forms, and the boundaries of Croatian ethnic community inside the society became barely noticeable, of the changed structure, name and meaning.

During the Homeland War, we could find in Chile a group of 'Chilean Croats (Yugoslavs)', members of the third or fourth generation of immigrants, descendants of Croatian economic emigrants, who were Chilean citizens, but with a marked aware-

⁶ After the establishment of the State of Serbs, Croats and Slovenians (SHS) in 1918, all the societies in Chile changed their names to 'Yugoslav', and hence there existed: Yugoslav School, Yugoslav Hall, Yugoslav Woman, Yugoslav Organization, Yugoslav Matrix, etc.

⁷ Yugoslav Popular Defense was organized in Antofagasta in 1915 and in became the greatest moral and financial back-up to the Yugoslav Committee in London, and a group of rich businessmen from saltpeter industry occupied the leading positions, such as Baburizza and Lukinović. Its main tasks were: 'To provide support and participate in talks with the Executive Committees in the homeland, for the political and economic betterment of Yugoslav countries under the foreign occupation and improvement of social and economic conditions in Yugoslav societies throughout the Pacific.' (Jugoslavija, May 6, 1915) (comp. Antić 1987). YPD took the greatest burden in the promotion of liberation of Serbs, Slovenians and Croats from the Austro-Hungarian Monarchy and unification of Slovenian, Croatian and Serbian countries with Serbia and Crna Gora into one common state of Yugoslavia. Ljubo Leontić, who was invited by the Croatian Immigrant Youth to Antofagasta to organize an immigration movement, pointed that the connections between young people in Chile and the pre-War revolutionary youth were very intensive since the first assassinations which followed the annexation of Bosnia and Herzegovina (1908), and that these connections were further expanded and renewed during the war and that Croatian Immigrant press in Chile published articles by young associates writing from Rome, Geneva, Paris and London (1955).

⁸ Official Yugoslav authorities were using the immigrants' societies for their propaganda against the 'political emigrants', and hence the old Croatian immigrant communities (now pro-Yugoslav), made impossible any cooperation or contact with them.

⁹ According to the data by Vjera Zlatar Montan (2002) the greatest number of marriages with both spouses of Croatian origin was happened in Antofagasta in the period from 1909-1928, the period of the most intensive immigration. In that period, the Croats were rarely marrying the members of some other immigrant community and they often chose the partners of the same nationality. After 1928, larger numbers of Croats married the Chileans. They also chose their partners among other immigrant groups, such as Bolivians, Argentines and Italians, followed by Greeks, Spaniards and, less frequently, Germans, Uruguayans, Peruvians, Rumanians, Czechs, Serbs, Slovenians, Hungarians and Lebanese. After 1958, we have little data on the marriages of Croatian immigrants, whether with the members of the same of different ethnic group (descendants of Croatian immigrants were already Chilean citizens, and a small number of Croatian immigrants arrived after 1958).

ness of their ethnic origin. They occupied leading positions in the ethnic organizations of young people, were intellectuals, and had high reputation and socio-economic status. They created a new form of ethnicity, and allowed the members of other migrant groups to join their clubs and societies (in most cases, one parent belonged to another migrant community), which brought to the hybrid forms of ethnicity, which existed under the 'Yugoslav' name.

The process of redefinition of identity of Croatian ethnic community happened during the Homeland War and international recognition of the Republic of Croatia. It was manifested by a real flood of Croatian national symbols¹⁰ (which replaced Yugoslav ones), increased interest in 'seeking one's true origin' and in finding the meaning of one's own ethnicity. Ethnic transition from Yugoslav to Croatian ethnic identity was not unilinear.

Ethnic mobilization through political engagement of the members of ethnic group occurred through the processes of the 'raising awareness' of ethnic group by specific individuals,¹¹ who were also the members of the ethnic group (first generation). They prepared the members for ethnic initiation, which included the interpretation and gaining knowledge on the ethno-genesis of Croatian people, and the values and meaning of the Homeland War. Through the process of ethnic initiation many members of the ethnic group expressed high levels of solidarity with Croatian people in the homeland. Furthermore they also experienced ethnic handicap because they did not speak Croatian language, which was an important marker of ethnicity. During that period, there also occurred a kind of hyper-sensibility of Croatian ethnic community for what was going on in their homeland. A network of ethnic support committees was founded throughout Chile, under the name 'Pro Croacia', which had an activist role of informing the Chilean public through media (newspapers, television), about the war in Croatia and about the common and unique goal of Croatian people in homeland and in Chile, which is a free and independent Croatia. Through their political activities, but also through the reputation they had as an ethnic community in Chile, they not only contributed to the fact that Chile was the first South American country to recognize the independence of Croatia, but they also offered a constant support to Croatia by sending financial help, and evacuating and accepting war refugees.

¹⁰ Croatian flags, Croatian checker-board; Keys, shirts and cups with printed Croatian checker-board, etc.

¹¹ Specially active Croatian intellectuals in Chile: Asja Perasić, Drago Jakšić, Marta Gazzari, Davor Domitrović, Rudi Mijač, Vjera Zlatar Montac and others. Chilean journalists of Croatian origin were also especially active during the Homeland War in Croatia, in order to present the real truth, not only to Croats and their descendants living in Chile, but also to the Chilean public: 'When it all started (Homeland War in Croatia), Chilean journalists were confused. They did not understand what was going on. And first we had to explain to them that the Croats had a constitutional right, as well as other Republics of the former Yugoslavia, to secession. Then we explained that our Parliament was one of the oldest in the world... That is why our institute (Chilean-Croatian Cultural Institute) published a book with all the explanations and geographical maps. And step by step they started realizing what it was all about' (Hetrich 1996:46-47).

Today the ethnic unity of Chilean Croats can be observed in various social activities. Throughout Chile, a number of Croatian ethnic societies are active¹² in various ways – in folklore groups, sports competitions and choirs, and they preserve and represent a part of Croatian ethnic heritage. Partly due to the mixed marriages (Chileans with Croats) and partly due to the embeddedness of Croatian culture in Chilean everyday life, a number of Chileans who do not have Croatian ethnic origin, are members of Croatian societies and they want to participate in their activities and be part of the Croatian culture.

Today in Chile there are several Croatian ethnic societies of intellectuals, such as Chilean-Croatian Institute for Culture and Society of Intellectuals of Croatian Origin which give special incentive to ethnic consciousness, because they provide it with a respectable and significant place in the mosaic of multiple ethnic cultures of Chile. And these Chilean intellectuals of Croatian origin are the main initiators in organizing different activities and festivals such as Croatian language courses, literary and music evenings, exhibitions of Croatian art (paintings, photography), visits of Croatian scientists of Chilean universities etc.

Besides cultural and political forms, there are also economic forms of ethnic life, such as Chilean-Croatian Chamber of Economy and a group which is a part of the organization 'Merkosurci', which is called the 'Chileans of Croatian Heart', who are ready to actively involve in enabling the introduction of Croatian economy to Chile.

Some Croatian ethnic communities in Chile have their own web-pages,¹³ and hence the great distance between Chile and Croatia does not present such a big problem any more. Lack of knowledge of the mother tongue (Croatian ethnic community in Chile does not speak Croatian, but mostly Spanish language), can cause some difficulties in following information from Croatia, as well as in direct communication with cousins or with people from Croatia. Web-pages usually present the activities and the society's structure, information for the descendants in the form of legal advice related to obtaining Croatian citizenship, or advice on learning Croatian language. Croatian products are also usually promoted on these web-pages (cherry-brandy, walnut-brandy, CD-s with songs of Dalmatian harmony-singers, language learning CD-s, etc.), together with national cuisine (Croatian, Dalmatian cookbooks and old Dalmatian and Croatian specialties), cultural attractions (Bašćanska Stone Tablet, Zagreb Cathedral) and major Croatian cities (Split, Zagreb, Brač, Hvar, etc.).

Besides institutional forms of ethnic unity, there are also a number of non-institutionalized social activities. We should mention an interesting form of family-kin gath-

¹² In Antofagasta: *Croatian Society, Croatian Hawk, Distant Chords* and *Croatian Fire Brigade; Croatian Club* in Valledor; *Croatian Club* in Iquique and *Croatian House* in Arica. In Santiago: *Croatian Woman, Adriatic Fairy, Singing Society* Jadran, *Croatian Club, Society of Intellectuals of Croatian Origin, Croatian Immigrant Center*. The most active are the Croatian societies on the south of Chile. In the Magallenas region in Punta Arenas there are *Croatian Woman, Croatian Club Croatian Hawk* and *Croatian House* in Porvenir (comp. Perić 2003).

¹³ <http://www.hrvatski.cl>; <http://sociedadcroataantofagasta.cl>; <http://www.estudiocroata.cl>

ering where the members of few generations of immigrants with the same last name (for example, Kusanović), meet at a lunch or dinner. This is an example of ethnicity transmitted in transgenerational mode.

One of the specificities at the Croatian community in Chile is the fact that not a single Croatian parish was active in this regions, even though a significant number of Chileans of Croatian origin were priests, bishops or friars in the Chilean Catholic Church. This fact, together with amalgamation, has speeded up the process of abandoning the mother tongue. It is well known that the Croatian Catholic parishes in immigration were, in large number of cases, the main initiators of ethnic gathering and preservation of Croatian customs and language.

The example of New South Wales

The most important role in the formation of identity of Croatian ethnic community in New South Wales have Croatian organizations and numerous Croatian clubs. Out of seven Croatian clubs in Sydney, the most the most famous in Punchbowl. All the major social and cultural events of Croatian ethnic community in Sydney and New South Wales are organized in this club. Many concerts, lectures, weddings, exhibitions and other events were frequent in the club.¹⁴ Specifically important for the club are the younger members who frequently visit the Punchbowl because of, according to the club management, different social events and the possibility to hang out with other members of the younger generation of Croatian immigrants. We can conclude that the above mentioned club was specifically important in preservation of Croatian ethnic identity, and should be given credit for the organization of a number of cultural and social events. People who run the place and those who visit it for decades speak about socializing, business and immigrants' experiences. Hence Mr. Nikola Popović, the president of the Croatian society on Sydney, explained in an interview given for Australian and Croatian press that people socialize mostly during the weekends, but that everyday gatherings and entertainment are also not uncommon. Some immigrants claim that after renovation there are more people and more events in the Punchbowl and that the club is in many aspects a reflection of the potential and patriotism of Diaspora Croats, since this is the largest and the best equipped ethnic club in Australia.¹⁵ The role of Croatian ethnic societies, organizations and clubs in

¹⁴ After the first club was burnt down in a fire, on the initiative of Mirko Marijan, but also club management, it was decided that the old club should be demolished and that a new one should be built on the same site, which would become the main gathering place of Croatian immigrants. New building was opened in November 1998 in the presence of large number of Croats. The new building of the Croatian society Punchbowl made the whole Croatian community in Australia extremely proud, and became the site of all the community's major activities (Tkalčević 1999).

¹⁵ Next to the central premises, there is also a Croatian library in the club, as well as the rooms from which Croatian TV program is broadcasted, and where numerous other cultural and educational activities of Croatian ethnic community are organized which shows the need and intention of Croatian immigrants to preserve their identity in NSW.

NSW is structured around connecting Croatian immigrants for the purpose of long-term gathering, and exchange of different experiences from all interest groups. Special important is the support they provide for each other in all walks of life guided by the feelings of nostalgia towards the homeland, organization of joint celebrations of Croatian and Australian holidays, etc. During the research in NSW in 2003, we noticed that the communal gatherings and meetings inside the societies, organizations and clubs provide Croatian immigrants with a kind of psychological stability, influence the preservation and perseverance of ethnic identity, Croatian language, Croatian culture and customs. Simultaneously, the achieved unity of Croatian community enables Croatian immigrants an easy co-existence with other ethnic migrant communities in NSW.

According to the last census, there are around 60000 Croats in Sydney, who belong to different generations of immigrants and who are active in the existing clubs, societies and organizations. The forms of ethnic community are observable in the names of different organizations (for example Adriatic, Dalmatia, Karlovac, Istria, Bosnia, etc.) where the feelings of belonging to a certain region are emphasized next to the feelings of belonging to Croatian nation. These names reveal the emphasis and giving prominence to local identity. From the clubs which should be given credit for the preservation of Croatian ethnic migrant community in NSW, next to the Punchbowl, we should also mention the following: Croatian Club *Kralj Tomislav* situated in the Edensor Park and founded in 1972, Croatian Club *Jadran Hajduk* from St. John's Park, Croatian Club Dalmatia Sydney situated in Terry Hills district, Croatian Cultural Society *Bosna* from Luddenham, Croatian-Karlovac Society Sydney working in Punchbowl, Australian-Croatian Cultural and Educational Society *Braća Radić*, Istria Social and Sports Club Sydney Inc. At the same time, the Church organizations and Croatian Catholic missions should be also given credit for the preservation of ethnic identity of Croatian community in NSW. In Sydney there are: Croatian Catholic Center *Sv. Nikola Tavelić* situated in St. John's Park, Croatian Catholic Center *Sv. Ana* from Summer Hill and Croatian Catholic Centre *Gospa velikog hrvatskog zavjeta* from Blacktown. Economic cooperation and forms of Croatian ethnic unity in NSW are visible in various forms of economic and business mergers inside the Croatian community. In other words, the existing Croatian Business Phonebook for NSW and ACT includes more than twenty Croatian building companies, ten doctors, pharmacists, tailors, lawyers, musicians, photographers, security companies, tourist agencies, carrier companies, meat manufacturers, etc. who are offering their services to Croatian community in Croatian and English language. Together with different generations of Croatian immigrants, Croatian organizations and clubs in NSW are sometimes visited by the members of other ethnic migrant communities who, mostly as spouses or fiancées, want to be active in Croatian ethnic community.

The important role in the preservation of Croatian identity also played numerous educational institutions and organizations in NSW. Starting from the premise that language is not only a means of communication, but also an expression of identity, we come to the conclusion that through the preservation of Croatian language, the

ethnic identity of Croatian community in NSW, and in Australia generally, was also preserved. Croatia language in Australia, i.e. in Anglo-Saxon surroundings, is connected with family, emotions, patriotism and belonging to Croatia. Question: what does language mean for the formation of identity with the younger generation of Croatian immigrants?, can be explained by the following findings. Croatian language is learned and cherished on three levels: in Croatian elementary schools, in a high school - The Saturday School of Community Languages (SSCL) – which was founded in 1980 and now around 8000 high school students from 23 language communities of NSW participate in its program; and at the university level. Croatian language is taught at the Saturday Schools four hours per week, while learning Croatian language in parishes depends on the structure of each parish, but they are not obliged to organize language learning and the number of lectures per week is not prescribed (Source: Croatian Heritage Foundation - CHF). In the last ten years, university teaching of Croatian language has become significantly advanced, and the goal was, among other things, the preservation of Croatian ethnic identity.

University teaching of Croatian language in Australia begun in 1983. Croatian language was introduced to the University of Macquarie in Sydney,¹⁶ which thus became the first university outside Croatia where Croatian language was introduced as an independent university course. One of the people who were the most meritorious for the successful work of Study of Croatian Language at the University of Macquarie is the Professor Luka Budak. In positioning of Croatian Studies and recognition of Croatian language in Australia especially important were the Central Committee of Croatian Ethnic Schools in NSW and Free Croatian Radio on 2SER-FM. Through their support and lobbying they managed to attract more than 1500 students since 1983 and thus enhanced the interest in Croatian language and ethnic identity at the younger generation of Croats (mostly second generation). The link between language, culture and cultural and ethnic identity at the young people of the second and the third generation of immigrants is a constant wish among the members of the older generations of immigrants. During the last two decades, the program of Croatian studies has been changed and amended several times, according to the students' needs and in accordance with the changes in the organization of the University. From the beginning till today, Croatian studies have, from the three introductory courses in the first year grown to the whole-three year program offering sixteen courses. Together with undergraduate study, Croatian studies also offer graduate and postgraduate study on three levels: (BA Hons, MA I PhD) and from the year 2000, students can enroll in the unique programs Certificate in Croatian and Diploma in Croatian, as emphasized by the professor Luka Budak in the interview from 2003. Thanks to the support and excellent cooperation with the Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia, we have established a link with the homeland in this respect; students of Croatian origin have excellent opportunity of

¹⁶ The web-page of the University of Macquarie and Croatian Studies: <http://www.mq.edu.au/MDLang/Slavonic/croatian>

studying in Croatia and the Center of Croatian studies has, independently and in co-operation with institutions from Croatia, published eight books. Especially important in the process of redefinition of Croatian ethnic identity in NSW was the Croatian Scientific Foundation for Australia and New Zealand. On the initiative of the Croatian language lecturers, Dr Petar Hill, Father Gracijan Buršić and Professor Luka Budak, and in cooperation with the Central Committee of Croatian Ethnic Schools in NSW, Croatian Catholic Center in Summer Hill, Croatian Club *Kralj Tomislav*, Croatian Society Sydney with the headquarters in the Punchbowl and Croatian Cultural Society *Bosna*, the Foundation was founded on August 28, 1984 with the aim to promote and ensure the continuity of Croatian studies and since 1994 it provides the financial support for the Centre of Croatian studies. The primary aim of the Centre of Croatian studies is to serve as a national provider of Croatian study programs for the whole Australia and to ensure the existence of the study program of Croatian language, culture, literature and history on the undergraduate, graduate and postgraduate level. Having in mind the development and preservation of ethnic identity of students of Croatian origin, since 1998 the Croatian studies have been organized as a research and educational center, and have created their research and teaching activities independently as well as initiated the publication of the journal *Croatian Studies Review*, which is the first Croatian-studies journal in English language in Australia.

Boris Škvorc (2005), one of the lecturers in Croatian studies, emphasized that there were many problems related to the preservation of Croatian ethnic identity and that, in the second generation of immigrants, the circle is practically closed. He gave the example of the meetings of teachers and young people organized for the promotion of Croatian language which were frequented only by teachers or of the annual assembly of the Foundation, an institution which takes care of Croatian language and its survival on the Australian continent, where it was difficult to reach a quorum of fifty people, while up to a thousand people regularly gather at the celebration of its anniversary on April 10 in Croatian Society in Sydney. This testimony is also an example which shows that not only the studies and promotion of Croatian language are important for the preservation of Croatian ethnic identity, but many other events, for example, gatherings, joint celebrations of important Croatian holidays, activities inside different interest groups, joint private or business partnerships inside Croatian clubs, etc.

Important factors in the preservation of Croatian ethnic identity in Australia are also Australian–Croatian media. There are two main groups: printed and electronic, i.e. newspapers and magazines which have been present in Australia for over a decade, and radio-programs.

In sometimes difficult conditions, the media and numerous Croatian weeklies have brought information and spread cultural, social and political ideas among Croats. From the beginning of the 20th century,¹⁷ many newspapers have been noting and

¹⁷ First Croatian newspapers (*Borba*, *Iskra*, *Naprijed* and *Sloboda*) were duplicated, in difficult conditions, on mimeographs and they reported on cultural, social and political events among Croats in Australia.

printing the most important events and happenings which were of the great significance for the Australian Croats. Through Croatian press, the Australian Croats have managed to preserve their most important asset: Croatian language.¹⁸ As part of the program of the special Australian state radio SBS, CRO2000 (once a week broadcasting radio-program in Croatian language) and television, which broadcast programs in the languages of the key ethnic groups in Australia, Australian Croats are better informed and they also have the possibility to be directly included into the program with their comments and suggestions. Owing to the efforts and involvement of the elder generations of Croatian immigrants and to intensive and persistent work of Croatian media workers, in the newspapers, radio and television, the total assimilation of the second and third generation of Australian Croats into Australian Anglo-Saxon society was partly avoided.

One of the ways of preserving Croatian ethnic identity in NSW are sports competitions. Special role here have soccer clubs, tournaments and soccer matches. In NSW there are two Croatian soccer clubs: Sydney United and Zagreb Hurtsville, which are active for several decades. Even though sports events are usually frequented by male population, in NSW soccer tournaments and matches are also visited by a significant number of women, who use the occasion to meet and socialize, but also as an opportunity to prepare and serve Croatian traditional dishes and specialties which are served after the match. During the 1990ies, Croatian soccer clubs have received a few unfair 'blows' from the Australian Soccer Federation. In other words, the media and some lobbying groups claimed that ethnic clubs thwart the development of soccer in Australia. David Hill, Australian state manager in the 199ies, started putting pressure on all the ethnic clubs through Australian Soccer Federation and media. His plan was to abolish all ethnic clubs, under the pretences that the soccer should be brought closer to the entire Australian population, even though in Australia only three sports are popular as far as the media and financing is concerned: rugby, Australian rugby and cricket, while soccer is the most popular amateur sports. One of his first moves was to change the name of the club. Even though many clubs protested, their protests did not bear any fruit, and hence the media had an excuse to put the additional pressure on the 'disobedient newcomers'. Due to the pressures from both sides, Croatia Sydney first changed its name to Sydney CSC 1992, but kept the official Croatian coat of arms on the jerseys, as a symbol of ethnic belonging. A year later,

¹⁸ Four weeklies are published in Australia today (*Hrvatski Vjesnik*, *Sprennost*, *Nova Hrvatska* and *The Croatian Herald*) which write about cultural, social and political events in Croatia. All four are autochthonous Croatian publications. The oldest one – *Sprennost* – is linked to a party, and the editorial policy in the first forty years of its existence (1952-1990) was based on the idea of the re-establishment of the Independent State of Croatia in its 'historical borders'. *Nova Hrvatska* – a Sydney weekly, is an important Croatian-Australian info magazine. *Hrvatski vjesnik* is published in Melbourne. Up to 1991 it was not ideologically defined, but it gave the opportunity for all the ideas and opinions on the forms of the state-creation to be expressed. During the 1990ies, they accepted the guidelines offered by the Croatian Democratic Union and today they still stand behind the idea of the 'unity of all Croats'. *The Croatian Herald* is considered to be the most important and the most politically correct magazine (they promote the idea of the unity of all Croatian organizations in different activities and interest groups) on Croatian language in Australia.

David Hill ordered a removal of all the ethnic symbols, flags, etc. Hence Sydney CSC changed its name to Sydney United 1993, and Croatian soccer players had to remove Croatian coat of arms and other symbols from their jerseys.¹⁹ This, by no means fair, example of a ban of wearing Croatian symbols on official sportsmen's suits and intolerance directed, in a way, against Croatian ethnic community is a disgrace for NSW and Australia which takes pride in its multiculturalism.

The process of redefining of ethnic identity in NSW has, in some clubs, started even before the Homeland War,²⁰ but reached its culmination after the establishment of the sovereign state of Croatia. Namely, because of the social and political safety, many Croats (even though they were exclusively pro-Croatia), were members of the clubs and organizations which in the first half of the 20th century, used the name 'Yugoslav', instead of 'Croatian'. Gradually, after the Second World War these immigrants initiated a change of the names of clubs and organizations from which they eliminated the adjective 'Yugoslav', and added 'Croatian', regional or local names. The reason was the situation in the home country. In the same time, after the World War two, many right-wing Croats immigrated to Australia, who could not fight off communism in Croatia and were thus considered unwelcome in their country. Because of their political beliefs, as supporters of Croatian statehood and Croatian national identity, they refused to join the existing clubs and organizations bearing Yugoslav names, and they founded their own organizations under Croatian names, so as to be able to achieve Croatian ethnic and national goals (Tkalčević 1999).

After the first free elections in Croatia and the establishment of the sovereign Croatian state, the political situation among the members of the Croatian community in Australia has changed significantly.²¹ Croatian immigrants started to emphasize their Croatian origin and Croatian ethnic symbols with pride and without fear, and many existing political organization decided to cease their work and all of their activities, because all their goals were achieved by the establishment of the Croatian state. In the same time, due to the changed circumstances in homeland, new parties and agendas appeared on the political scene in Australia. This is the period in which the branch of Croatian Democratic Union²² and, a bit later, of Croatian Party of Rights were founded in Australia, together with the branches of many county and regional institutions.

¹⁹ A worse change happened in 2004 when the Soccer Federation was closed due to debts and bad contacts signed by the ex-president David Hill. A new A-league was formed, under the auspices of the Australian multibillionaire Frank Lowy, and Sydney United was forever expelled from the premier league, which was organized on the franchise system, with strict rules. According to one of these rules, the soccer clubs cannot be linked in any way with ethnic clubs. Sydney United now plays in the NSWSF league, from which it started in 1958.

²⁰ In Australia even before the establishment of the sovereign state of Croatia, there were some organizations and clubs with regional Croatian names.

²¹ We are analyzing only the situation in NSW, because the analysis of other Australian states and territories would surpass the framework of this article.

²² Croatian Democratic Union, Branch Sydney, is situated in Edensor Park, and its current president is Radan Loza.

In NSW, Croatian ethnic community was united in giving support to the Croatian state during the Homeland War. All the existing clubs and organizations worked around the clock to raise financial and humanitarian aid to Croats in homeland, which was a proof of the strength of the Croatian ethnic identity on that continent. M. Tkalčević (1999) emphasized that the following Croatian societies were especially successful in these attempts: Croatian Society Sydney, Croatian Club Kralj Tomislav, Croatian Society Bosna St. Mary's, Croatian Club Dalmatia Sydney, Croatian Club Jadran-Hajduk, Australian Croatian Cultural and Educational Society Braća Radić, Croatian Soccer Club Croatia Sydney, Croatian Soccer Club Zagreb Hurtsville²³ and Croatian Club Istria. Croatian Women Charity was founded with the same goal and it raised humanitarian aid in NSW and shipped it over to Croats in homeland.

We can conclude that the organized forms of social, cultural, political and religious immigrant life inside Croatian community in NSW were based on Croatian ethnic identity. In the same time, through the organization of Croatian immigrant life and through cherishing Croatian ethnic identity inside Croatian ethnic community, the connection with the homeland and the region/place of birth is also preserved.

Ethnic identity of young people: reconstruction of tradition

The Example of Chile

It was already mentioned that the 'young Chileans' of Croatian origin belong the third, fourth and even fifth generation of immigrants. They are completely assimilated to Chilean society, the majority of them have never visited Croatia, but through their 'primordial' connection to the 'homeland of their grandfathers' they revive Croatian ethnicity and it becomes a key factor in determining their identity. Therefore it is not surprising that the young Chilean Croats, Pablo Sepulveda Rossa²⁴ and Andres Ambrus Perasić²⁵ revived old Croatian dances and songs. Hence the old Illyr-

²³ Immediately before the Homeland War, a few excellent players came to Croatia where they enlisted in Croatian army as volunteers. In the beginning of the Homeland War, the club raised over 100000 dollars for Croatia (Tkalčević 1999).

²⁴ A descendant of Croatian immigrants – hid great-grandfather was Nikola Rossa Sikarović from the Island of Vis and his great-grandmother was Dinka Cesareo Bozanić from the town of Komiža (on the same island). Most things about Croatia he learned from his 'dear aunt Vinka, his grandmother's sister, who sings Dalmatian songs like no one in the world. She never forgot her Komiža and when he was leaving for Croatia she gave him a list of people he had to visit'. In Antofagasta he founded an ensemble 'Biseri Jadrana' which dances folk dances from all over Croatia. He came to Croatia to learn Croatian language at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb and to participate in the School of Folklore in Crikvenica (Koščić, January 18 2002).

²⁵ He is the son of the Croatian immigrant – architect Asja Perasić - from Split and a Hungarian immigrant, from Santiago. He founded in Santiago a tamburitza choir, since he was visiting Dalmatia almost every year and gathered knowledge which he wanted to share with his colleagues and compatriots: 'In Chile I

ian 19th century ballroom dances are danced today in Antofagasta, while in Croatia they are completely forgotten.

Inside Croatian immigrant societies in different musical, cultural, scientific sections, there is an increased interest of young people, and so it is quite common for them to try to establish various contacts with Croatian ethnic institutions in Chile and in Croatia.

The process of returning to one's roots was observable in several aspects: learning of Croatian language, learning Croatian history, search for kinsmen in Croatia, visits to Croatia, studying topics related to Croatian immigrant history, official requests for obtaining Croatian citizenship. Francisko Dulčić, a descendant of Croatian immigrants who arrived to Croatia as a scholarship student of the postgraduate study of psychology, explained, among other things, the process of obtaining Croatian citizenship: 'Thanks to my grandmother, who kept all my grandfather's documents, I got my certificate of citizenship very quickly. With the help of photographs and my grandmother's stories, my mother Danica, who was born in Chile, and I, learned more about Croatia' (Lešić 2000). Francisko claimed that most people of Croatian origin, irrespective of the country or continent where they live, have certain common characteristics. Speaking about his roots, he emphasized that his grandfather left his home country and went to Chile at the age of 27 and that he, his grandson, at the age of 27 left Chile for his homeland, aware of the significance of one's ethnic origin.

This search for roots increased the interest in the learning of Croatian language and today there are language courses in the majority of Croatian societies, but all those who are interested can choose a method of independent learning (CD, Online courses) or get a scholarship of the Croatian Heritage Foundation, which includes accommodation and tuition for language learning.

A significant number of Chileans are also interested in learning Croatian language, and they have, through different ethnic hybridizations (mixed marriages, friendships, co-existence) 'adopted' and learned to love Croatia. Different lectures are also organized which are commonly initiated by the Chilean intellectual elite (of Croatian origin) and on which Croatian culture is presented through cultural monuments and rich historical heritage. A large number of young Chileans of Croatian origin are listed on web-sites²⁶ who want to exchange experiences with other members of their ethnic group, as well as with Croats who could give them more detailed descriptions

was running a tamburitza choir. Half of the members were Croats, and half Chileans, our friends, good musicians who were interested in our music and our instruments. We were practicing in Croatian home in Santiago. Because of the financial difficulties we could not continue. We used 50-years old tamburitzas. Our elders taught us and we renewed them and they were ready for use. It was always a great honor for me to play on our Independence Day and other holidays. It is honor for me to play as a Croat and to promote Croatian culture. Our music is something very special. Chileans like it very much and listen to it regularly.' Andres married a Chilean woman and they decided together to live in Croatia. Today they live in the village of Stanići next to Omiš (from Marina Perić's interview with Andres Perasić, M.A. thesis 2004).

²⁶ <http://www.croacia.com.ar>

and more information on Croatia. On the same web-page they can participate in a discussion forum which provides them with an ethnic atmosphere in which they can exchange their thought, desires, common interests and references to history, ethnic myths, memories.

Many Chileans of Croatian origin wrote, in Spanish, about the history of Croatian immigration to Antofagasta and Punta Arenas²⁷ and thus brought it closer to their descendants, but also to Chileans who wanted to become better acquainted with Croatian ethnic community.

Croatia identity is also recognizable in Chilean literature.²⁸ Even though literary works of the Chileans of Croatian origin form an integrated part of Chilean literature, in them, according to Livačić, 'the evocation and connectedness with their ancestors and culture from which they originated is often clearly expressed. These Croatian elements are easily observable: characters, ambient infused with culture and tradition, occasional use of Chakavian idiom in Spanish linguistic system, but next to these explicit characteristics, there are also deeper and more subtle layers of heritage and culture soaked up in parent's home and embedded in the literary text and its message.' (Ljubetić, March 21, 2003).

Estaban Roque Scarpa (1914-1995), a winner of the Chilean National Literary Award, in his collection of poetry printed in Barcelona, published a song – *Prozori* – dedicated to Kazimir Brunović and his Croatia, I which, as he said, 'are his only roots'. When he visited Stari Grad, his father's birthplace, he said: 'It was only then that I understood my father's interest in culture. Everything he told me was the truth, and not a result of his nostalgia as I often thought.' (Ljubetić, March 21, 2003).

Nicolas Mihovilović (1916-1986), a descendant of Brač emigrants, has published three novels, with main characters from Magallanes, and a collection of short stories. He wrote on the destinies of Croatian emigrants from the southernmost parts of Chile. Nicolas's younger brother, Domingo Mihovilović Tessier (1918), a member of the Chilean academy, actor, director, playwright, and theater historian adapted for

²⁷ On the topic of Croatian immigrants to Punta Arenas, the most famous and the most quoted writer is a historian, lawyer and a university professor Mateo Martinić Beroš, a descendant of Croatian emigrants from the Island of Brač. He was the founder of the Institute of Patagonia and county prefect in the period from 1964-1970. He is the Honorary Member of the Institute for Historical Research Tierra del Fuego, Buenos Aires. His famous works on the history of Croatian immigration: *La inmigración yugoslava en Magallanes*, 1978, (in Croatian translation by Jerko Ljubetić: *Hrvati u Magallanesu na krajnjem jugu Čilea*, Split, 1997); *La Tierra de los Fuegos*, 1982 and a large number of scientific articles published in Chilean, Croatian, Argentinean and other scientific journals (Mataić Pavičić 1998:109-119). In Antofagasta and Iquique the most influential in research of Croatian immigration was a historian, archeologist, a descendant of Brač emigrants – Vjera Zlatar Montan. Her most famous works are: *Raíces croatas en la región de Antofagasta*, 1994; *Los Croatas, el salitre y Tarapaca*, 2001; *Inmigración Croata en Antofagasta*, 2002.

²⁸ According to Ernest Livačić, in Chile there are around 150 writers of Croatian origin who have published one or more books. They were present in Chilean literature for almost century and a half and wrote mostly in Spanish, even though among them were those who were born in Croatia. Most of them belong to the second, third, and even fourth generation of Chilean writers of Croatian origin (Ljubetić, March 20 2003).

the stage one chapter of Nicolas's first novel, *Luka Milić, kirurg*, and in 2001 he himself published a book on his family: 'For the nation, which remembers centuries of its existence, the rest just comes and goes... We are going to the future, but we are coming from the past, which means that something in us will always stay unchanged... This is the base for everything that is to come.' (Ljubetić, March 22, 2003).

Antonio Skarmeta (1940), of Brač origin, a writer, novelist, essayist, script writer for film and television, director and university professor, is one of the most influential Chilean and Latin American writers. In his works we can also find Croatian topics and his Brač roots. Skarmeta said that he became writer thanks to his grandmother Jerka who encouraged him to engage in telling and inventing stories. Once a Chilean critic for *Morning Star* emphasized that Skarmeta's literature is 'a voyage towards one's own roots where love for life and others flourishes.' (Ljubetić, March 23, 2003).

A writer and a corresponding member of the Chilean academy, Eugenie Mimica Barassi, also said that the fact that he was a descendant of Croatian immigrants was very important for his work: 'That was of vital importance. From my early childhood I heard stories, anecdotes or narratives which were told by the members of my family about actual or imagined events. This all influences the development of one's personality, leaves traces and impressions. They are carved deep in our consciousness and on our skin – like a tattoo... There is something special in Croats, in their heritage which makes them the admirers of language, expression, humanity. There is something magical.' (Ljubičić, March 24, 2003).

Besides in historical and literary works, Croatian ethnic identity in Chile is deeply embedded, thanks to the good position of Croatian ethnic community,²⁹ in the Chilean society. Croatia is promoted and brought closer to Chile on cultural, economic and scientific level primarily thanks to Croatian immigrants and their descendants.

Lately, members of younger generation, the immigrants' descendants (usually sixteen to eighteen-years-old), visit the country of their ancestors, mostly on scholarships provided by Croatian Heritage Foundation on winter or summer schools and working summer camps. On the motifs of arrival and importance of Croatia for the young people, we can learn from the example listed on the web-page, where a Chilean Eduardo Martinić, a participant of the 'Eco Heritage Task Force' (EHTF), organized by CHF presented himself:³⁰ 'I am coming from Chile, I was born in Punta Are-

²⁹ According to Dane Mataić's research from 1990, on the Chilean universities there were around 140 professors and lecturers, three rectors, several deans, 17 members of academy, around 80 journalists, 140 writers, 15 priests and nuns, two bishops, a significant number of successful sportsmen, etc. of Croatian origin. In the country's political life, Croats are present at the leading positions of several political parties, around 10 are active in Parliament as senators and MPs. Two Croats were Presidential candidates. In almost all the post-World War Two governments, some ministers were of Croatian origin. Many Croats' descendents have the highest positions in the diplomacy; around ten are the winners of the most valued National Award.

³⁰ Croatian Heritage Foundation (CHF) has been organizing for several years a program titled Task Force which gathers young people from homeland and immigration working on nature preservation and re-

nas. I am twenty years old. I learn Croatian language at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. I learned about EHTF and camping through CHF, that they have a project for young Croats living in Diaspora. I wanted to learn more about the descendants of my ancestors, to meet other participants who are in the same situation as I am and share my experiences and adventures with them. I have been living in Croatia for four months now and this is my first visit to the homeland of my ancestors, my grandfather is Croatian. I plan to visit the Island of Brač where my grandfather was born. I hope I will be lucky and meet a relative and learn more about my roots.³¹

In November 2001, during the scientific conference entitled 'Croatian Culture in Chile and South America' and held in Punta Arenas, an agreement of cooperation was signed between the Universities of Split, Zadar and Zagreb and the University of Magallanes.

In 2002, during the visit of the Mayor and the members of the City Council of Punta Arenas, cooperation was established between the elementary school in the town of Bol and the Chilean school *Escuela Republica de Chile*, from Punta Arenas. Since then, presents were exchanged on several occasions, including students' artistic works and several exhibitions were organized (for example: an exhibition honoring the famous Chilean entomologist of Croatian origin, Tomas Čekalović Kušević.)

Even though the organization AMAC³² gathers all the Croatian students holding a university degree around the world, it still, unfortunately, does not have its branch nowhere in Latin America, including Chile. However, there is a bilateral cooperation between the University of Zagreb and the Catholic University (Pontificia Universidad Católica de Chile) from Santiago, Chile. The opening of the Chair of Croatian language in Santiago is also initiated: In the University of Santiago we are preparing the opening of the Chair of Croatian language which would be named after Marko Marulić, and a street in the metropolis, on the suggestion of the academician Ernest

newal of the unattended natural, cultural and historical monuments and heritage. The participants, together with their daily obligations, have to write daily reports which are published on blogs opened on <http://Blog.hr>. On the main blog-web-page of the Task Force programs, there are many links to personal blogs of the participants who, mainly in English, describe what they are doing and how they are spending time.

³¹ Eduardo presented himself in Croatian language. We quoted his words here verbatim, and left certain grammar mistakes. More can be read on: <http://www.matis.hr/projekti>

³² The acronym AMAC or AMCA comes from the Latin name *Almae Matris Croaticae Alumni*, and refers to the organization of the graduate students of Croatia. The organizations which work under this name are civil non-profitable organizations and gather graduates from one high-education institution. The founding of similar organizations is a common practice in the university centers around the world, and so in the last ten years they have been established in Croatia, too, and now form a domestic branch – AMAC Domus. The AMAC branches outside Croatia are organized in a foreign branch – AMAC Mundus. AMAC organizations are active in North America, Europe, Australia, Asia and Africa. They proved to be extremely valuable during war years, when they offered invaluable support in the promotion of Croatia around the world, together with financial help.

Livačić, would be called after the father of Croatian literature... The education of Chilean Croats in our country, the exchange between the University of Split and Universidad de Magallanes from Punta Arenas are only the beginnings... Cultural strivings were what kept our ancestors alive in this Latin American ocean where the Creoles, Indians and white people are mixed in a co-existence which leads this country of great potentials, economically divided and burdened with contradictions, into a better future.' (Fiamengo 2000).

The example of New South Wales

The members of the younger generation of Croatian immigrants to NSW belong to the first, second, third and even fourth generation of Croats, depending on the period in which their ancestors immigrated to NSW. Specifically important for the Croatian ethnic community in NSW is the formation of ethnic identity and its preservation among the members of this younger generation, who are especially proud of their Croatian roots. The great role in this have Croatian organizations and clubs, i.e. the leaders of the older generations. So as to preserve the younger generation of Croatian immigrants from complete assimilation to the Australian Anglo-Saxon multicultural society, the leading men of the majority of Croatian organizations are trying to include the young people in the managerial bodies of Croatian ethnic organizations. In other words, they have figured out that only by increased involvement and inclusion of younger generation into the existing, but also into the new, activities, and by modifying many out-dated programs in different societies, clubs and organizations, they will manage to keep these organizations, and Croatian community in general, alive and, in the same time, increase the number of members. The members of the younger generation of Croatian immigrants, its first or second generation (those who immigrated to NSW during the 1980ies and 1990ies) speak Croatian well, while their coevals born in NSW are trying to speak and learn Croatian in the existing Croatian schools, or in language schools in the homeland, financed by the CHF or by their parents.

Significant role in the formation and preservation of ethnic identity have folklore groups from NSW. Young people participate with Croatian national dances and songs on different Australian festivals, and they frequently perform in the homeland. During the interviews with the members of the younger generation of Croats in Sydney in 2003, we learned that at home they mostly listen to the music of Croatian singers and bands, such as Oliver Dragojević, Gibonni, Thompson, Danijela, Severina, Magazin, Prljavo Kazalište or Dalmatian harmony-singing and they emphasized that through pop songs they learn Croatian language and think about the land of their ancestors. Even though the majority of young people foster their ethnic identity at the homes of their parents, the above mentioned schools are equally important, because there they learn, together with Croatian language, about the history and culture of their original homeland, as well as the Church, as a unifying force in the

preservation of Croatian ethnic identity, and a space in which a large part of spiritual and cultural life and work takes place (meetings are organized, lectures, parties and weekend picnics).

In the field of literature and art the greatest credit for the preservation of Croatian ethnic identity among the younger generations should be given to the organization CALAS (Croatian-Australian Literary and Art Society), which has already published eleven books. Anna Kumarich said on the celebration of the CALAS anniversary: 'We cannot but be proud on all the achievements CALAS has fostered, promoted and protected. A nation without spiritual heritage and national identity is not a nation...' (Tkalčević 1999).

Special credit should be given to the Society of Ex-students and Friends of Croatian Universities (AMAC), the aims of which are to intensify the cooperation and to gather ex-students and friends of Croatian universities, to promote Croatian culture in Australian society, to organize exhibitions, festivals of Croatian cuisine, concerts of Croatian musicians and performers, which has all sparked interest among the younger generation of Australian Croats.

Croatian Heritage Foundation has, from homeland, attracted and encouraged the younger generations of Australian Croats, through different programs and activities, to learn Croatian language during summer and winter language schools in Croatia and to find out more about Croatian natural and cultural assets, and has thus contributed to the preservation and development of ethnic identity, and in the same time, it has helped them expand their knowledge about Croatia. In the same time, international cooperation and trust between the host country and the country of origin (homeland) are developed, which is especially important for the younger generation of Croatian immigrants, and they also form new friendships and relationships. Hence, with the aim to improve the knowledge of Croatian language and to bring Croatia closer to the younger generation of Croatian immigrants in NSW, the CHF organized this year a three-week visit of a group of high school graduates and teachers from Sydney to Croatia, and they visited the Trakošćan Castle, the town of Varaždin and the famous pilgrimage site, Marija Bistrica. CHF also staged an exhibition in Croatia entitled 'Close Up – Croats in Australia', and a presentation of the book 'Encounters of Worlds and Australia' in Zagreb, when the members of the younger generation of Croats from NSW were also present.

Conclusive remarks

The factors which influenced the formation of Croatian ethnic identity in the two overseas countries – Chile and NSW, were migration and the politics of the host country and the country of origin. Because of the significant physical distance of the two countries from Croatia, the home country, the political situation prevalent in Croatia, as well as because of the hundred-years-long repression of the national

name, we have assumed that Croatian ethnic identity would not 'survive'. If we take into account the 'historical dimension' in the formation of Croatian ethnic identity, then we can observe that in Chile Croatian identity was suppressed by Yugoslav identity, while in Australia, both Croatian and Yugoslav identity existed simultaneously. Therefore the process of redefinition of ethnic identity during the Homeland War and the break-up of Yugoslavia, reflected differently on Croatian ethnic communities in these countries, and on the formation of their ethnic awareness. The reason is the post-War migration (political migration after the Second World War), which, in Australia, was more numerous, better organized and which resulted with the foundation of several national societies. Croatian Catholic Church, and Catholic organizations, had a significant role in the preservation of Croatian ethnic identity in Australia in that period. The post-War migration to Chile was small, and happened under the strict control of the formal Yugoslav authorities and separated from the 'pro-Yugoslav' Croatian ethnic colony. Croatian Catholic Church, a mission, a parish or a similar form of organized institution did not exist among the Croatian immigrants in Chile. Furthermore, when immediately after the first free elections in Croatia the branches of Croatian Party of Rights and Croatian Democratic union were founded in NSW, the Yugoslav propaganda in Chile was still strong.

Educated individuals, mostly those who were born in Croatia and who migrated to Chile after the Second World War, organized round tables, lectures, translated news from Croatia, influenced the ethnic colony and public opinion in Chile, and hence Croatian (Yugoslav) ethnic colony in this way strengthened the ethnic awareness. In NSW, on the other hand, the majority of immigrants immediately identified themselves with Croatia, because free Croatia outside Yugoslav borders was a realization of their dream. Redefinition of ethnic identity during the Homeland War, even though in different forms, was reflected in both countries. After the Homeland War, Croatian ethnic community in Chile, thanks to its prominent position on Chilean social scale, has contributed to the fact that Chile was the first overseas country which internationally recognized the independence of the Republic of Croatia. Ethnic mobilization, in the form of providing moral and financial support and taking care of the refugees was present in both countries, which is an indicator of the uniqueness of the goals of Croats in homeland and in immigration.

Today ethnic identity in NSW and Chile is recognized through different activities of institutionalized and non-institutionalized forms of ethnic unity and, as the most important, through an increased interest of the descendants of Croatian immigrants who consider ethnic identity important for understanding of their own identity.

'The promise of return' of the first economic emigrants is now transferred to their grandchildren and great-grandchildren, who return to their homeland so as to 'understand themselves' and what constitutes their identity. In spite of the high degree of assimilation, especially with the younger generation of Croatian immigrants, ethnic identity becomes a matter of cultural choice expressed in the need to connect both of their countries (home country and host country). Ethnic markers, such as language, religion, customs and culture are present in both countries, but in differ-

ent forms. In Chile language and religion are not indicators of Croatian ethnic identity, unlike in NSW. Croatian schools in Chile exist only on a symbolic level (the only carry Croatian names, but the students are Chileans), while in NSW, together with Croatian schools, there are also Croatian Studies at the University of Macquarie.

Despite the differences, we can conclude that Croatian ethnic identity in both countries can serve as a strong initiative for transnational linking and opening of Croatia towards the world. Since identity is dynamic and in the process of constant change, Croatian ethnic identity constantly changes its characteristics and forms. Croatian ethnic identity in Chile and in NSW is determined by the host society and, even though we are speaking about a 'symbolic ethnicity', to Australian and Chilean Croats it is an important factor in the socio-economic development of these countries and in the presentation of the Republic of Croatia, its culture, customs and values outside the national borders.

Translated by Tanja Bukovčan